



Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2022. gada 23. novembrī
(OR. en)

15137/22

COVEME 1

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2022. gada 22. novembris
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretāre <i>Thérèse BLANCHET</i>
K-jas dok. Nr.:	COM(2022) 664 final
Temats:	KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI par progresu Rumānijā saskaņā ar sadarbības un pārbaudes mehānismu

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2022) 664 *final*.

Pielikumā: COM(2022) 664 *final*



Strasbūrā, 22.11.2022.
COM(2022) 664 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI
par progresu Rumānijā saskaņā ar sadarbības un pārbaudes mehānismu

1. IEVADS

Sadarbības un pārbaudes mehānisms (SPM) tika izveidots 2007. gadā, Rumānijai iestājoties ES, kā pārejas pasākums ar mērķi sekmēt Rumānijas pastāvīgajiem centieniem reformēt tās tiesu sistēmu un aktīvāk apkarot korupciju¹. SPM pamats bija Rumānijas valsts un ES kopīga apņemšanās. Atbilstīgi lēmumam par mehānisma izveidi un kā uzsvērusi Padome un apstiprinājusi Eiropas Savienības Tiesa (EST)², SPM darbība tiks izbeigta, kolīdz būs apmierinoši izpildīti visi Rumānijai noteiktie kritēriji³.

Kopš 2007. gada norit darbs saskaņā ar SPM, lai sekmētu un īstenotu reformu procesu, pamatojoties uz šiem kritērijiem. Komisija 2017. gada janvārī veica visaptverošu novērtējumu par panākto progresu pēdējos desmit gados kopš mehānisma ieviešanas⁴, kurš sniedza skaidru priekšstatu par gūto ievērojamo progresu. Komisija izklāstīja 12 konkrētus ieteikumus, ar kuriem, ja tie tiktu izpildīti neatgriezeniskā veidā, pietiktu, lai izbeigtu SPM procesu, tomēr nosakot, ka nebūtu notikumu, kas acīmredzami pavērs progresu norisi pretējā virzienā.

Kopš tā laika Komisija ir veikusi četrus novērtējumus par progresu ieteikumu īstenošanā. Ziņojumos, kas datēti ar laikposmu no 2017. gada beigām līdz 2019. gadam, bija norādīts uz pakāpenisku reformu tempa samazināšanos. Rumānijas veikto pasākumu dēļ tika atkārtoti aktualizēti jautājumi, kas 2017. gada ziņojumā bija uzskatīti par slēgtiem, un tika sniegti papildu ieteikumi⁵. Gan Eiropas Parlaments, gan Padome izteica šīs bažas⁶. Tomēr 2021. gada jūnija ziņojumā bija iespējams atzīmēt ievērojamo progresu, sniedzot vairākus ieteikumus par to izpildi, ja progresu temps saglabājas nemainīgs⁷.

Pēdējos gados ES ir ievērojami attīstījuši savu instrumentu kopumu tiesiskuma uzturēšanai visā ES⁸. Daži no ieviestajiem instrumentiem ir tieši saistīti ar ES centieniem atbalstīt Rumāniju reformu procesā. Rezultātā patlaban ir vairāki uzraudzības veidi, kas aplūko jautājumus, uz kuriem attiecas SPM kritēriji.

Tiesiskuma sistēma kopumā, ieskaitot tiesu sistēmas reformu, kā arī korupcijas apkarošanas sistēmas ir divas no jomām, kas attiecībā uz visām dalībvalstīm tiek aplūkotas ikgadējos ziņojumos par tiesiskumu⁹. Šis pastāvīgais koordinācijas un uzraudzības process pārsniedz īpašo pēcpievienošānās kontekstu, kurā tika aktivizēts SPM. Ziņojumi par tiesiskumu aptver jautājumus, kam ir svarīga nozīme attiecībā uz reformu spēju un ilgtspēju, piemēram, tiesību aktu un likumdošanas procesa kvalitāte, neatkarīgu iestāžu loma pārbaužu un līdzsvara nodrošināšanā, veicinoša vide pilsoniskajai sabiedrībai, kā arī mediju brīvība un plurālisms.

¹ Saskaņā ar Ministru padomes 2006. gada 17. oktobra secinājumiem (13339/06) mehānisms tika izveidots ar Komisijas 2006. gada 13. decembra lēmumu (C(2006) 6569).

² Tiesas 2021. gada 18. maija spriedums saistītajās lietās C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 un C-379/19, *Asociația "Forumul Judecătorilor din România" un citi*, 164. punkts.

³ Rumānijai noteiktie kritēriji ir saistīti ar tiesu sistēmas efektivitāti un pārredzamību, galvenajām iestādēm tādās jomās kā integritāte un cīņa pret korupciju visos līmeņos, kā arī korupcijas novēršanu.

⁴ COM(2017) 44.

⁵ COM(2017) 751; COM(2018) 851; COM(2019) 499.

⁶ Eiropas Parlamenta 2018. gada 13. novembra nenormatīva rezolūcija par tiesiskumu Rumānijā, P8_TA-PROV(2018)0446. Padomes 2018. gada 12. decembra secinājumi: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-st15187_en.pdf

⁷ COM(2021) 370.

⁸ Vēl viens instruments, kas ieviests kopš 2018. gada SPM ziņojuma, ir Tiesiskuma nosacītības režīma regula ES budžeta aizsardzībai (Regula (ES) 2020/2092, OV L 433I, 22.12.2020, 1.–10. lpp.).

⁹ Līdz šim Komisija ir pieņēmusi trīs ziņojumus par tiesiskumu: COM(2020) 580; COM(2021) 700 un COM(2022) 500. Tajos bija ietvertas atsevišķas nodaļas par Rumāniju: SWD(2020) 322; SWD(2021) 724; SWD(2022) 523.

2022. gada ziņojumā par tiesiskumu pirmo reizi bija ietverti ieteikumi visām dalībvalstīm, lai tās atbalstītu to reformu īstenošanā visās četrās pārskata jomās, tostarp attiecībā uz Rumāniju¹⁰. Rumānijas iestādes ir aktīvi un konstruktīvi sadarbojušās ar Komisiju ziņojuma par tiesiskumu ciklā.

Vairāki ar tiesiskumu saistīti jautājumi, it īpaši tiesu sistēmu efektivitāte, korupcijas apkarošana un likumdošanas procesa kvalitāte un iekļaujošums, ir arī daļa no Eiropas pusgada, ņemot vērā to ietekmi uz darījumdarbības vidi, investīcijām, ekonomikas izaugsmi un nodarbinātību. Turklāt Rumānijas atveseļošanas un noturības plānā, ko atzinīgi novērtēja Komisija un ko Padome pieņēma 2021. gada 3. novembrī¹¹, ir ietverti konkrēti atskaides punkti, kas skar jautājumus, uz kuriem attiecas SPM un kuriem ir svarīga nozīme reformu procesā, piemēram, tiesu sistēmas reforma un korupcijas apkarošanas sistēmas¹².

Šajā ziņojumā ir sniegts kopsavilkums par Rumānijas progresu vēl neizpildīto SPM ieteikumu īstenošanā un SPM kritēriju izpildē kopš 2021. gada jūnija. Tāpat kā iepriekšējos gados šis ziņojums tika izstrādāts pēc Komisijas rūpīgi veikta analīzes procesa, pamatojoties uz ciešu sadarbību ar Rumānijas iestādēm, pilsonisko sabiedrību un citām ieinteresētajām personām¹³.

2. IETEIKUMU IZPILDES PROGRESA NOVĒRTĒJUMS

Šajā iedaļā ir novērtēts progress, kas panākts, īstenojot Komisijas iepriekšējos SPM ziņojumos sniegtos ieteikumus un jo īpaši 2017. gada janvārī sniegtos 12 ieteikumus, kā arī astoņus papildu ieteikumus, kas sniegti 2018. gada novembrī. Visu atlikušo ieteikumu izpilde ļautu pabeigt SPM. Tie ir būtiski soļi, kas jāveic, lai nostiprinātu reformu procesu ilgtspējīgam ceļam uz nākotni, kur galvenā uzmanība sadarbībā ar Rumāniju tiks pievērsta pastāvīgai reformu īstenošanai ziņojuma par tiesiskumu ietvaros.

2.1. Pirmais kritērijs: tiesu neatkarība un tiesu iestāžu reforma¹⁴

Tiesu likumi un tiesu neatkarības juridiskās garantijas

2018. gada ziņojuma ieteikumi

- *Nekavējoties apturēt tiesu likumu un vēlāk pieņemto ārkārtas rīkojumu īstenošanu.*
- *Pārskatīt tiesu likumus, pilnībā ņemot vērā SPM ietvaros izteiktos ieteikumus, kā arī Venēcijas komisijas un GRECO izdotos ieteikumus.*

Trīs tiesu likumos¹⁵ ir noteikts maģistrātu statuss un organizēta tiesu sistēma un Tiesnešu augstākā padome. Tāpēc šie tiesību akti ir ļoti svarīgi, lai nodrošinātu maģistrātu neatkarību

¹⁰ COM(2022) 500, pielikums un Valsts sadaļa par situāciju tiesiskuma jomā Rumānijā.

¹¹ Komisijas 2021. gada 3. novembra īstenošanas lēmums 12319/21. Konkrēti atskaides punkti ir minēti tekstā.

¹² Šo atskaides punktu izpilde tiks novērtēta speciālajā procedūrā, ņemot vērā kritērijus, kas paredzēti Rumānijas atveseļošanas un noturības plānā.

¹³ Komisijas dienesti organizēja faktu vākšanas misiju 2022. gada novembrī. Tiešsaistes sanāksmēs piedalījās tieslietu ministrs, Rumānijas parlamenta deputāti, Tiesnešu augstākā padome, Augstākā kasācijas tiesa, ģenerālprokurors, Valsts Korupcijas apkarošanas direkcija, Integritātes valsts aģentūra, Atsavinātu līdzekļu pārvaldības valsts aģentūra (ANABI), pilsoniskās sabiedrības organizācijas un tiesu amatpersonu apvienības.

¹⁴ Sākotnējā SPM lēmuma kritēriju pilns uzskaitījums atrodams pielikumā.

¹⁵ Likums Nr. 207/2018, ar ko groza Likumu Nr. 304/2004 par tiesu organizāciju; Likums Nr. 234/2018, ar ko groza Likumu Nr. 317/2004 par Tiesnešu augstāko padomi; Likums Nr. 242/2018, ar ko groza Likumu Nr. 303/2004 par tiesnešu un prokuroru darbības nolikumu. Šos tiesību aktus 2018. un 2019. gadā papildus grozīja ar valdības ārkārtas rīkojumiem.

un tiesu iestāžu sekmīgu darbību. Grozījumi šajos tiesu likumos 2018. un 2019. gadā būtiski ietekmēja tiesu sistēmas neatkarību, kvalitāti un efektivitāti. Tika konstatētas būtiskas problēmas, tostarp saistībā ar speciālas Tiesu iestādēs pastrādātu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas nodaļas (*SIIJ*) izveidi, tiesnešu un prokuroru civiltiesiskās atbildības sistēmu, priekšlaicīgas pensionēšanās shēmām, profesionālās darbības uzsākšanu, kā arī augsta līmeņa prokuroru statusu un iecelšanu. Grozīto tiesību aktu īstenošana drīz vien apstiprināja bažas, un citu jautājumu rašanās turpmākajos gados skaidri parādīja vajadzību pēc tiesību aktu vispārējas pārskatīšanas¹⁶.

Pārdomas par to, kā grozīt minētos trīs tiesību aktus, sākās 2020. gada septembrī un uzsāka tempu 2022. gada pavasarī¹⁷, Tieslietu ministrijai sākot jaunu apspriešanu 2022. gada jūnijā. Apspriešanas rezultātā tika sagatavoti pārskatīti projekti, kas iesniegti Tiesnešu augstākajai padomei (*SCM*) atzinuma saņemšanai. Tās 2022. gada augusta atzinuma rezultātā parlamentam tika iesniegta atkārtoti pārskatīta tiesību aktu redakcija, un parlamentārais process tika noslēgts 2022. gada oktobrī¹⁸. Vairāki pieņemto tiesību aktu noteikumi tika apstrīdēti Rumānijas Konstitucionālajā tiesā, kas noraidīja visus apstrīdējumus. Rumānijas prezidents tiesību aktus izsludināja 15. novembrī¹⁹. Tiesu likumu pārskatīšana ir arī viens no atskautes punktiem saskaņā ar Rumānijas atveseļošanas un noturības plānu²⁰.

Valdība uzskatīja, ka iepriekšējos Venēcijas komisijas atzinumos ir skaidri pausta tās nostāja un ka tie ir ņemti vērā pārskatītajos tiesību aktos, pat ja galīgie projekti nebija īpaši nosūtīti apspriešanai pirms to iesniegšanas parlamentam. Tomēr Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja steidzami vērsās pie Venēcijas komisijas. Pēc Rumānijas iestāžu lūguma izskatīt atzinumu steidzamā procedūrā Venēcijas komisija sagatavoja steidzamu atzinumu par visiem trīs tiesu likumiem, kas publicēti 18. novembrī²¹. Minētais atzinums tiks iesniegts Venēcijas komisijai apstiprināšanai 2022. gada decembra plenārsēdē.

Ar pieņemtajām pārskatītajām likumu redakcijām tiek nozīmīgi mainīts tiesiskais regulējums. Iepriekšējos ziņojumos izcelti strukturāli un procesuāli jautājumi, piemēram, *SIIJ* likvidēšana, tiesnešu un prokuroru disciplinārā, civiltiesiskā atbildība un kriminālatbildība, Tiesu inspekcijas vadības atbildība un iecelšana amatā, vecāko prokuroru iecelšana amatā un atstādināšana no amata, kā arī Augstākās kasācijas tiesas un *SCM* nozīme. Svarīga ir arī reformu ietekme uz maģistrātu neatkarību un karjeras organizāciju.

Ar pārskatītajiem tiesu likumiem tika reformēts tiesnešu un prokuroru civiltiesiskās atbildības režīms, pievērsties ilgstoši neatrisinātajam jautājumam, kas norādīts SPM ziņojumos²²,

¹⁶ Piemēram, amatā iecelšanas noteikumi attiecībā uz Augstāko kasācijas tiesu un Tiesu inspekciju. Sīkāku informāciju sk. 2019. gada SPM ziņojumā COM(2019) 499.

¹⁷ Sīkāku informāciju par norisēm laikposmā no 2020. gada septembra līdz 2022. gada jūnijam sk. 2021. gada SPM ziņojumā un Valstu sadaļā par Rumāniju 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu.

¹⁸ Īpaša kopīga abu plātu parlamentārā komiteja izskatīja tiesību aktus steidzamā parlamentārajā procedūrā, kas sākās 12. septembrī. Parlamentārais process noslēdzās 17. oktobrī pēc pozitīva balsojuma Senātā.

¹⁹ Tiesību akti tika publicēti Oficiālajā Vēstnesī 16. novembrī.

²⁰ Rumānijas ANP 423. atskautes punkts ““Tiesu likumu” stāšanās spēkā (tiesību akti par maģistrātu statusu, tiesu sistēmas organizāciju, Tiesnešu augstāko padomi)”.

²¹ Venēcijas komisijas atzinums CDL-PI(2022)047.

²² Sk. jo īpaši 2018. gada tehnisko ziņojumu (SWD(2018) 551 *final*) un 2021. gada ziņojumu par tiesiskumu — Valstu sadaļa par situāciju tiesiskuma jomā Rumānijā. Iepriekš spēkā esošie noteikumi viesa bažas saistībā ar pilnvarām, ka piešķirtas Finanšu ministrijai, kura varēja novērtēt, vai tiesas kļūda tika pieļauta ļaunprātīgi vai rupjas nolaidības dēļ, un attiecīgi ierosināt pret tiesnešiem vērstas līdzekļu atgūšanas procedūras par radītajiem zaudējumiem.

ziņojumos par tiesiskumu, kā arī Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā²³. Jauns likums par maģistrātu statusu paredz, ka tad, kad prasītājs iesniedz prasību par kompensāciju saistībā ar tiesas kļūdu, Finanšu ministrija nekavējoties informē attiecīgo maģistrātu, kurš var pieteikties, lai iestātos pirmajā procedūras posmā pret valsti. Tomēr Finanšu ministrija var ierosināt regresa prasību pret maģistrātu tikai tad, ja attiecīgā *SCM* nodaļa konstatē ļaunprātību vai rupju nolaidību tiesas kļūdā, pamatojoties uz Tiesu inspekcijas sagatavotu ziņojumu. Iepriekš ministrija varēja ierosināt prasību neatkarīgi no Tiesu inspekcijas ziņojuma secinājumiem.

Tika arī ieviesti plašāk aizsargpasākumi attiecībā uz maģistrātu disciplināro atbildību. Pēc būtības disciplinārpārkāpumi, kas radīja bažas par tiesu neatkarību²⁴ un Savienības tiesību pārkāpumu²⁵, tika atcelti. Tajā pašā laikā cita disciplinārpārkāpuma paplašināšana, lai aptvertu politisko uzskatu paušanu ne vien pienākumu izpildē, bet, plašākā nozīmē, arī šādu uzskatu paušanu publiski, būs jāuzrauga, lai nodrošinātu, ka tā nepamatoti neierobežo maģistrātu vārda brīvību. Attiecībā uz procesuāliem aspektiem *SCM* nodaļu lēmumi disciplināros jautājumos tagad ir jāpamato un nekavējoties jāpaziņo attiecīgajam maģistrātam. Tiesību akti arī paredz disciplinārsodu svītrosānu no maģistrāta lietas trīs gadus pēc to piemērošanas, ja šajā laikposmā maģistrātam netiek piemēroti jauni disciplinārsodi.

Attiecībā uz disciplināro procedūru kā tādu ir arī noteikti stingrāki termiņi, līdz kuriem *SCM* jāpamato savi disciplinārie lēmumi²⁶. Bažas vēl joprojām rada tas, ka Tiesu inspekcijai ir iespēja pārsūdzēt *SCM* disciplinārās nodaļas lēmumu²⁷.

Ar tiesu likumiem ir ieviestas dažas svarīgas izmaiņas attiecībā uz maģistrātu karjeras organizēšanu. Mācību ilgums Valsts Maģistrātu institūtā (*NIM*) ir pagarināts no diviem līdz trīs gadiem. Ilgākā termiņā tam var būt ietekme uz pieejamo jauno maģistrātu skaitu²⁸, tomēr tas arī nodrošina ilgāku laiku to praktiskajām mācībām. Citi grozītie noteikumi attiecas uz prasību par stāžu paaugstināšanai amatā uz augstākām tiesām un prokuratūrām, kas kopumā ir palielināts²⁹. Attiecībā uz iecelšanu amatā specializētajās prokuratūrās, Valsts Korupcijas apkarošanas departamentā (*DNA*) un Organizētās noziedzības un terorisma izmeklēšanas direktorātā (*DIICOT*) ir saglabātas prasības par desmit gadu stāžu, paredzot īslaicīgu pārejas periodu, lai mazinātu iespējamo ietekmi uz cilvēkresursiem. Jauno stāža prasību konkrētā ietekme uz cilvēkresursiem, kad pagaidu pasākums tiks pakāpeniski izbeigts, būs redzama

²³ Savā 2021. gada 18. maija spriedumā *Asociația "Forumul Judecătorilor Din România" un citi* apvienotajās lietās C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 un C-379/19, 233.–241. punkts, EST noteica, ka tiesnešu tiesības uz aizsardzību būtu pilnībā jāievēro, ka par tiesneša personisko atbildību būtu jālemj tiesai un ka tiesību aktos ir skaidri un precīzi jāparedz nepieciešamās garantijas, lai nodrošinātu, ka nedz izmeklēšana, nedz regresa prasība nevar kļūt par instrumentiem spiediena izdarīšanai uz tiesas darbību.

²⁴ Šis nodarījums attiecas uz "darbībām, kas ietekmē tiesnešu godu, profesionālo godīgumu vai prestižu un kas izdarītas darba pienākumu veikšanas laikā vai ārpus tā".

²⁵ Nodarījums "neatbilstība Konstitucionālās tiesas lēmumiem vai lēmumiem, ko izdevusi Augstākā kasācijas tiesa, izskatot apelācijas tiesību interesēs" paredz disciplināratbildību tiesnešiem, ja tie nepiemēro Konstitucionālās tiesas nolēmumus, kas tiem aizliedz izvērtēt atbilstību vietējo tiesību aktu Savienības tiesību normām; sk. EST 2022. gada 22. februāra spriedumu, *RS*, lieta C-430/21, 79.–93. punkts.

²⁶ Šādi lēmumi tagad ir jāpamato bez kavēšanās, nevis, kā līdz šim, 20 dienu termiņā, kas bieži netika ievērots.

²⁷ "Tiklīdz Augstākās tiesu iestāžu padomes disciplinārlietu palāta ir nospriedusi par labu tiesnesim, šim lēmumam jābūt galīgam" (CDL-AD (2002) 015, Venēcijas komisijas atzinums par Likumprojektu par grozījumiem Bulgārijas Tiesu sistēmas likumā).

²⁸ *SCM* atzinumā par likumu projektiem bija uzsvērts risks, ka šim palielinājumam varētu būt būtiska ietekme uz tiesu un prokuratūru cilvēkresursiem un darba slodzi, iespējams, radot sekas attiecībā uz tiesiskuma kvalitāti. Šo noteikumu piemērošanu un to praktisko ietekmi uz darba slodzi un lietu efektīvu izskatīšanu turpinās uzraudzīt atbilstīgi ziņojumiem par tiesiskumu.

²⁹ Tagad tie ir 7 gadi tribunāliem, 9 gadi apelācijas tiesām, 10 gadi *HCCJ* piesaistītajai prokuratūrai.

vēlāk. Tiesību aktos ir saglabāti divi esošie paaugstināšanas amatā veidi apelācijas tiesās, tribunālos un tiem piesaistītajās prokuratūrās, bet noteikumi saistībā ar paaugstināšanu amatā uz vietas konkursa kārtībā ir apturēti līdz 2025. gadam, šajā periodā atļaujot tikai efektīvu paaugstināšanu amatā³⁰. Ir ieviesti jauni noteikumi par tiesnešu paaugstināšanu amatā uz Augstāko kasācijas tiesu (*HCCJ*), kur paaugstināšana amatā konkursa kārtībā, veicot rakstisku testu, ir aizstāta ar atlasu, kuras pamatā ir to lēmumu izvērtējumi, kurus kandidāti pieņēmuši visas savas darbības laikā Apelācijas tiesā, un interviju, kas notiek *SCM* tiesnešu nodaļā³¹. Pēc paaugstināšanas amatā uz *HCCJ* tiesneši tiek arī izslēgti no turpmākiem profesionāliem izvērtējumiem. Citas būtiskas izmaiņas ir saistītas ar otrā līmeņa vadītāju iecelšanu apgabaltiesās, tribunālos, specializētajos tribunālos, apelācijas tiesās un tām piesaistītajās prokuratūrās; tajās iecelšana amatā vairs nenotiek, kārtojot eksāmenus, bet notiek vienkārši pēc tiesas priekšsēdētāja vai prokuratūras vadītāja priekšlikuma.

Venēcijas komisijas steidzamajā atzinumā ir pievērsta īpaša uzmanība ierobežotam tematu skaitam attiecībā uz maģistrātu civiltiesisko atbildību un disciplināratbildību un konkursiem uzņemšanai tiesu sistēmā, kā arī specializētu un augsta līmeņa prokuroru iecelšanu amatā un atbrīvošanu no amata. Atzinumā ir secināts, ka kopumā likumi, šķiet, tiek virzīti pareizajā virzienā, lai gan Venēcijas komisija puda nožēlu par to, ka Rumānijas valdība nenosūtīja likumus apspriešanai, kā bija paziņots. Ir norādīts uz pozitīviem elementiem saistībā ar augsta līmeņa prokuroru iecelšanu amatā un atbrīvošanu no amata (sk. arī turpmāk). Turklāt atzinumā ir atzīmēts, ka pastāv pasākumi aizsardzībai pret politisku iejaukšanos *DNA* darbā un ir skaidri nošķirtas ģenerālprokurora pilnvaras attiecībā uz *DNA* un *DIICOT*, kā arī tieslietu ministra kontrole (ierobežota līdz vadības jautājumiem). Tomēr Venēcijas komisija sniedza vairākus ieteikumus, kuru izpildei var būt vajadzīgas turpmākas mērķtiecīgas izmaiņas likumos, piemēram, augsta līmeņa prokuroru pilnvaru termiņa pagarināšana no pašreizējiem trīs gadiem un pilnvaru termiņa pagarināšanas iespējas likvidēšana, kā arī aizsargpasākumu pastiprināšana gadījumā, ja ģenerālprokurors atceļ parasto prokuroru lēmumus. Citas ierosinātās izmaiņas ietver atlasu konkursa kārtībā vadītāju vietnieku amatam tiesās un prokuratūrās un skaidras prasības noteikšanu, ka tiesu policijas darbinieki, kuri norīkoti uz prokuratūrām, nevar ziņot iekšlietu ministram.

Attiecībā uz *SIJ* 2021. gada februārī parlamentam tika iesniegts sākotnējais likumprojekts kas paredz likvidēt šo struktūru. Neraugoties uz pieņemšanu Deputātu palātā un labvēlīgu Venēcijas komisijas atzinumu, likumprojekts Senātā netika pieņemts. Jaunā valdība sāka procesu no jauna 2022. gada janvārī, un pēc saīsinātas desmit dienu ilgas sabiedriskās apspriešanas par jaunu projektu un pozitīva *SCM* atzinuma saņemšanas parlaments pieņēma likumu 2022. gada 28. februārī³², kamēr tika gaidīta jaunās Venēcijas komisijas izveide. *SIJ* tika likvidēta 2022. gada martā.

³⁰ Tā ir paaugstināšana amatā “uz vietas”, ko veic, pamatojoties uz rezultātiem, kuri gūti konkursos uz paaugstināšanu amatā, un efektīvā paaugstināšana amatā, ko veic, pamatojoties uz izvērtējumu par maģistrātu darbību iepriekšējos gados. Paredzams, ka no 2025. gada paaugstināšanai amatā uz vietas piemēros ierobežojumu 20 % no brīvo amata vietu kopskaita. Šos ierobežojumus attiecībā uz — kā tiek uzskatīts — objektīvāku un meritokrātiskāku paaugstināšanas amatā procedūru ir kritizējušas dažas maģistrātu apvienības Rumānijā.

³¹ Šīs izmaiņas ir kritizējušas arī dažas maģistrātu apvienības un pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas apgalvo, ka ir mazināts procedūras meritokrātiskais un konkurētspējas raksturs. Turpretī *SCM* ir argumentējusi, ka pašreizējā sistēma nedarbojas efektīvi un ka stāža līmenī uz zināšanām balstīti testi, kas jāveic tiesnešiem, ir mazāk nozīmīgi nekā viņu profesionālā snieguma analīze.

³² 2022. gada 11. marta Likums Nr. 49 par Tiesu iestādēs pastrādātu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas nodaļas likvidēšanu, ar kuru groza Likumu Nr. 135/2010 par Kriminālprocesa kodeksu, publicēts 2022. gada

SIJ bija parādījusi, ka nespēj darboties efektīvi, proti, tās trīs pastāvēšanas gados tā nosūtīja tiesai tikai septiņas lietas, un tai bija uzkrājies liels neizskatīto lietu skaits³³. Līdz ar *SIJ* likvidēšanu kompetence izmeklēt maģistrātu izdarītus nodarījumus tika nodota “norīkotiem prokuroriem” prokuratūrās, kas piesaistītas Augstākajai kasācijas tiesai³⁴ un apelācijas tiesām³⁵. 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu bija atzīmēts, ka, lai gan jaunā sistēma ir uzlabojums jaunajai struktūrai atvēlēto prokuroru skaita un tās teritoriālā sadalījuma³⁶ ziņā, tika izteiktas bažas par tās ietekmi uz tiesu varas neatkarību³⁷. Piemēram, nav izmantota iespēja ar tiesību aktiem pievērsties bažām par nepamatotiem apgalvojumiem (“kaitnieciskām sūdzībām”), ko izmanto kā līdzekli, lai izdarītu spiedienu uz maģistrātiem. Ir saglabāta kompetence *ratione personae*, kas pastāv saskaņā ar pašreizējo sistēmu, nepaskaidrojot, kā sistēma atbilstu kritērijiem, kas nosaka, ka tai jābūt pamatotai ar objektīvām un pārbaudāmām prasībām, kuras saistītas ar tiesvedības pareizu norisi, kā to noteikusi EST³⁸. Turklāt, ņemot vērā EST nolēmumu³⁹, bažas ir raisījis tas, ka ieviestajā struktūrā nav jaunu īpašu aizsargpasākumu. Savā 2022. gada marta atzinumā Venēcijas komisija nosprieda, ka jebkāda *SIJ* likvidēšanai būtu jānodrošina lielāka efektivitāte tādu apgalvojumu izmeklēšanā, kuri attiecas uz tiesnešu un prokuroru īstenotu korupciju⁴⁰. Citas bažas bija galvenokārt saistītas ar “norīkotu prokuroru” iecelšanas procesu⁴¹. Izmantotajā decentralizētajā pieejā galvenais uzsvars ir likts uz vajadzību uzraudzīt jaunās sistēmas darbību. Līdz šim uz procesuāliem

11. marta Oficiālajā Vēstnesī Nr. 244. Likums tika pārsūdzēts Konstitucionālajā tiesā, kas ar 2022. gada 9. marta Lēmumu Nr. 88 to pasludināja par konstitucionālu.

³³ Kopumā *SIJ* bija 9651 risināma lieta. Laikposmā no 2018. līdz 2022. gadam tā atrisināja kopumā 2000 lietu. No šīm lietām *SIJ* izdeva septiņus apsūdzības rakstus un iesūdzēja tiesā deviņus atbildētājus, līdz ar ko atvērtu lietu skaits 2022. gada martā bija 7002.

³⁴ Attiecībā uz nodarījumiem, ko izdarījuši *SCM* locekļi, *HCCJ* piesaistītie tiesneši un prokurori, apelācijas tiesām un militārajai apelācijas tiesai piesaistītie tiesneši un prokurori, kā arī Konstitucionālās tiesas tiesneši.

³⁵ Attiecībā uz nodarījumiem, ko izdarījuši pirmās instances tiesām, tribunāliem un militārajiem tribunāliem piesaistītie tiesneši un prokurori.

³⁶ Saskaņā ar jauno struktūru ģenerālprokurors var norīkot līdz 14 prokuroriem Ģenerālprokuratūrā, kas piesaistīta *HCCJ*, un līdz 3 prokuroriem katrā prokuratūrā, kas piesaistīta apelācijas tiesām. Prokurori tiek norīkoti uz četrus gadu termiņu pēc *SCM* plēnuma ieteikuma. Viņi atgriežas savā sākotnējā amatā, beidzoties minētajam termiņam vai ar ģenerālprokurora lēmumu izbeigt norīkošanu.

³⁷ Apvienības Rumānijas tiesnešu forums, apvienības “Kustība prokurora statusa aizstāvībai” un apvienības “Iniciatīva tiesiskumam” 2022. gada 24. janvāra paziņojums.

³⁸ Eiropas Savienības Tiesas 2021. gada 18. maija spriedums, *Asociația “Forumul Judecătorilor Din România” un citi*, apvienotās lietas C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 un C-379/19, ECLI:EU:C:2021:393, 223. punkts.

³⁹ Jaunajai struktūrai būtu “jāietver īpašas garantijas, kas ļauj, pirmkārt, novērst jebkādu risku, ka šī nodaļa tiks izmantota kā šo tiesnešu un prokuroru darbības politiskās kontroles instruments, kas var apdraudēt viņu neatkarību, un, otrkārt, nodrošināt, ka šī kompetence attiecībā uz šiem tiesnešiem un prokuroriem var tikt īstenota, pilnībā ievērojot no Hartas 47. un 48. panta izrietošās prasības”, Eiropas Savienības Tiesas 2021. gada 18. maija spriedums, *Asociația “Forumul Judecătorilor Din România” un citi*, apvienotās lietas C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 un C-379/19, ECLI:EU:C:2021:393, 223. punkts.

⁴⁰ Venēcijas komisija, Atzinums par likumprojektu, ar ko likvidē Tiesu iestādēs pastrādātu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas nodaļu (CDL-AD(2022)003), 37. punkts.

⁴¹ Bažas radīja tas, ka nav speciālas konkursa procedūras un *SCM* Prokuroru nodaļas īpašas lomas. Venēcijas komisija ir uzsvērusi, ka ir svarīgi “sniegt *SCM* Prokuroru nodaļai iespējas aktīvāk iesaistīties prokuroru sākotnējā atlasē” (Venēcijas komisijas atzinums (CDL-AD(2022)003), 28. punkts). Šīs bažas pastiprināja *SCM* sākotnējie lēmumi, kuros bija atbalstīta nepārtrauktība ar *SIJ* iepriekšējo personālu. Līdz šim no 59 amata vietām ir aizpildītas 37, un vēl ir iesniegti 9 priekšlikumi. Ģenerālprokurors norādīja uz dažām grūtībām, ar ko saskaras Tiesnešu augstākā padome prokuroru iecelšanā dažos amatos, kā rezultātā rodas darba slodzes sadalījuma atšķirības.

incidentiem nav norādīts, un darbs galvenokārt tiek vērsts uz nodoto lietu apstrādi⁴², prioritāti piešķirot uz nepamatotiem apgalvojumiem balstītu lietu slēgšanai. Izskatās, ka vairāk nekā 95 % nodoto līdz šim apstrādāto lietu ir bijušas balstītas uz kaitnieciskām sūdzībām. Ģenerālprokurors ir arī izstrādājis metodiku prioritāšu noteikšanai lietu izskatīšanā. 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu bija ietverti divi konkrēti ieteikumi par jauno režīmu⁴³, par kuru īstenošanu Komisija ziņos 2023. gada ziņojumā par tiesiskumu.

Likumdošanas procesi visu trīs tiesu likumu pārskatīšanai un to noteikumu pārskatīšanai, kuri attiecas uz tiesu iestādēs pastrādātiem noziegumiem, tagad ir pabeigti. Rumānijas valdība ir apņēmusies maksimāli ņemt vērā gaidāmo Venēcijas komisijas atzinumu par tiesu likumiem, kas var nozīmēt papildu mērķtiecīgu izmaiņu ieviešanu tiesību aktos. Uz šo saistību izpildi un jaunā tiesiskā regulējuma praktisko īstenošanu attiecas Komisijas īstenotā uzraudzība atbilstīgi ziņojumam par tiesiskumu. Jaunie tiesu likumi arī tiks novērtēti speciālajā procedūrā, kas paredzēta Rumānijas atveseļošanas un noturības plānā.

Iecelšana vadošajos amatos prokuratūras dienestos

- 2017. gada ieteikums: ar Venēcijas komisijas atbalstu ieviest stingru un neatkarīgu sistēmu augstākā līmeņa prokuroru iecelšanai amatā, balstoties uz skaidriem un pārredzamiem kritērijiem.
- 2018. gada ieteikums: ievērot Tiesnešu augstākās padomes negatīvos atzinumus par vadošus amatus ieņemošu prokuroru iecelšanu amatā vai atlaišanu, darot to līdz brīdim, kamēr ir spēkā jauns tiesiskais regulējums saskaņā ar 2017. gada janvārī sniegto ieteikumu Nr. 1.
- 2018. gada ieteikums: no jauna sākt procedūru, kuras mērķis ir iecelt amatā DNA galveno prokuroru, kam būtu pārbaudīta pieredze apsūdzības celšanā par korupcijas noziegumiem un skaidras pilnvaras, lai DNA turpinātu veikt profesionālu, neatkarīgu un objektīvu izmeklēšanu korupcijas jomā.

Sistēma pārredzamai visaugstākā līmeņa prokuroru iecelšanai amatā, pamatojoties uz nopelniem, kura spēj sniegt pietiekamu aizsardzību pret politizāciju, jau ilgu laiku ir bijusi viens no SPM ieteikumiem. Secīgos SPM ziņojumos arī uzsvērtā vajadzība prokuroru iecelšanas procedūrā nodrošināt pietiekamu līdzsvaru un atsvara sistēmu, kā arī pārdomas par to, cik lielā mērā tā pati iecelšanas amatā un atbrīvošanas no amata procedūra prokuratūras dienestos attiektos uz zemāku vadošo amatu līmeņiem⁴⁴. Arī Komisija ir pastāvīgi uzsvērusi, ka apspriešanās ar Venēcijas komisiju par paredzēto procedūru ir svarīgs veids, kā izvēlēto

⁴² Kopš *SIJ* likvidēšanas jaunā struktūra līdz 2022. gada septembra beigām ir atrisinājusi 1237 lietas (786 centrālajā līmenī un 451 vietējā līmenī), un 2960 lietas vēl tiek izskatītas centrālajā līmenī, savukārt prokuratūrās visā valstī vēl tiek izskatītas 4208 lietas.

⁴³ Šie divi ieteikumi ir “veikt pasākumus, lai novērstu atlikušās bažas raisošās situācijas saistībā ar tiesu iestādēs pastrādātu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu par tiem, ņemot vērā Eiropas standartus un Venēcijas komisijas attiecīgos atzinumus” un “rūpīgi pārraudzīt jaunās sistēmas ietekmi uz tiesu iestādēs pastrādātu koruptīvu nodarījumu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu par tiem”. Sk. arī trešo kritēriju.

⁴⁴ Šis ieteikums ir datējams ar 2016. gadu, un tā nozīmīgums ir uzsvērts sekojošās norisēs. Lai gan izvēršanās amatam joprojām bija raksturīga saskaņota pieeja, domstarpības, kas jo īpaši saistītas ar patvaļību, kādu atlaišanas no amata procesā pieļauj tiesību akti, izcēla vajadzību nodrošināt skaidrību un ieviest aizsargpasākumus. Arī 2016. gada SPM ziņojumā bija ieteikts, ka procedūra, kas ietver politisku elementu, nebūtu jāpiemēro attiecībā uz zemākā līmeņa vadītāju amatiem, vietniekiem un nodaļu vadītājiem (tas tiktu atstāts *SCM* un attiecīgo organizāciju vadības ziņā).

risinājumu padarīt ilgtspējīgu un nodrošināt līdzsvaru, kas izturēs laika pārbaudi, starp dažādo iesaistīto iestāžu, Rumānijas prezidenta, tieslietu ministra un *SCM*⁴⁵ lomu šajā procesā.

Venēcijas komisija ir atzinusi, ka pastāv atšķirīgi modeļi attiecībā uz ģenerālprokurora (vai līdzīgu augstākā līmeņa prokuroru) iecelšanu amatā. Tomēr tā ir uzsvērusi, ka sabiedrības uzticēšanās labad ir vajadzīgs pienācīgs līdzsvars starp prasību par demokrātisku leģitimitāti šādā iecelšanā un prasību par depolitizāciju⁴⁶.

Augstākā līmeņa prokuroru iecelšanas procedūra ir daļa no pārskatītā likuma par maģistrātu darbības nolikumu, ko parlaments pieņēma 2022. gada oktobrī. Procedūra paredz, ka galvenie prokurori (ģenerālprokurors, *DNA* galvenais prokurors un *DIICOT* prokurors), kā arī viņu vietnieki ir jāieceļ Rumānijas prezidentam pēc pamatotas izvirzīšanas, ko veic tieslietu ministrs, ievērojot atlases procesu, kuru uzsāk un organizē Tieslietu ministrija, un *SCM* atzinumu. Līdz šim galvenie jautājumi ir bijuši saistīti ar atlases procesa konsekvenci un pārredzamību, un tie ir ņemti vērā, likumā ieviešot jaunus noteikumus, kuros sīki izklāstīta atlases un izvirzīšanas procesa organizācija, kandidātu atbilstība, izvērtēšanas kritēriji un atlases komitejas sastāvs. Īpaši svarīga nozīme ir bijusi *SCM* (jo īpaši Prokuratūras nodaļas) un prezidenta attiecīgajai lomai un ietekmei šajā procedūrā kā pretspēkam pret tieslietu ministra ietekmi un aizsargpasākumiem pret politizāciju. Tagad procedūra paredz *SCM* Prokuroru nodaļas iesaisti gan atlases procesā, kur intervijās tagad piedalās divi nodaļas pārstāvji, gan izvirzīšanas procesā, kur tieslietu ministram ir jālūdz šīs nodaļas atzinums. Lai gan *SCM* atzinums ministram nav saistošs, procedūra paredz, ka negatīva atzinuma gadījumā jānotiek jaunai intervijai ar izvirzīto kandidātu, kurā būtu jāņem vērā *SCM* atzinumā izklāstītie argumenti. Pēc jaunās intervijas ministrs var vai nu nosūtīt izvirzīšanas priekšlikumu prezidentam, vai atsaukt izvirzīšanu un organizēt jaunu atlases procesu. Prezidents var vai nu pieņemt ministra nosūtīto izvirzīšanas priekšlikumu un turpināt ar iecelšanu, vai noraidīt šo priekšlikumu, sniedzot pamatojumu.

Tādējādi ar pārskatīto likumu ir ieviests pārredzamāks un stingrāks atlases un izvirzīšanas process Tieslietu ministrijas līmenī, arī nodrošinot lielāku stabilitāti, jo tiek izmantoti tiesību akti, nevis ministru rīkojumi. To ir atzinīgi novērtējusi Venēcijas komisija savā steidzamajā atzinumā. Norādītā *SCM* Prokuroru nodaļas iesaiste arī palīdzēs nodrošināt tiesnešu atbalstu izvirzītajiem kandidātiem. Lai gan izvēlētais risinājums neliedz ministram turpināt virzīt kandidātu pat tad, ja *SCM* atzinums ir negatīvs un pat ja prezidents to ir noraidījis, ieviestie papildu aizsargpasākumi palīdz nodrošināt, ka šādā *SCM* atzinumā paustie argumenti tiek pienācīgi izvērtēti un ņemti vērā izvirzīšanas procesā.

Savā steidzamajā atzinumā Venēcijas komisija konstatēja, ka, lai gan iecelšanas procedūrā tieslietu ministram joprojām ir noteicošā loma, politiskā atbildība par iecelšanu tiek dalīta ar Rumānijas prezidentu, un ir nostiprināta *SCM* nozīme. Kā norādījusi Venēcijas komisija, vairāku institucionālo dalībnieku iesaiste šajā procedūrā nodrošina labu pārredzamības līmeni, un attiecīgais grozījums ir uzlabojums tādā ziņā, ka tas aizsargā pret atbalstītāju iecelšanas amatos risku.

⁴⁵ Sk. Venēcijas komisijas bažas par pretspēka trūkumu tieslietu ministra ietekmei, atzinums 950/2019 CDL-AD(2019)014.

⁴⁶ CDL-AD(2015)039, Venēcijas komisijas, Eiropas Prokuroru konsultatīvās padomes (EPKP) un OSCE Demokrātisku iestāžu un cilvēktiesību biroja (OSCE/ODIHR) kopīgs atzinums par grozījumu projektu Likumā par Gruzijas Prokuratūru, 19. punkts; CDL-AD(2017)028, Polija — Atzinums par Likumu par Prokuratūru, 33. punkts. Sk. arī CDL-PI(2022)023, Venēcijas komisijas atzinumu un ziņojumu par prokuroriem apkopojums.

Procedūra vecāko prokuroru atbrīvošanai no amata ir līdzīga iecelšanas procesam. Saskaņā ar pārskatīto likumu procedūru ierosina ar tieslietu ministra lūgumu sniegt *SCM* prokuroru nodaļas atzinumu. Atzinums nav saistošs, un pēc tā sniegšanas ministrs var ierosināt atlaišanu Rumānijas prezidentam, kurš ierosinājumu var noraidīt tikai uz likumīga pamata. Viena no izmaiņām izriet no Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) nolēmuma⁴⁷, kurā tika vērsta uzmanība uz to, ka arvien svarīgāka kļūst tādas iestādes iesaistīšana, kas ir neatkarīga no izpildu un likumdošanas virziena lēmumos, kuri skar prokuroru iecelšanu un atbrīvošanu no amata, un risku, ka atlaišana varētu mazināt maģistrātu vēlmi piedalīties publiskās debatēs par jautājumiem, kas saistīti ar tiesu sistēmu. Procedūra prokuroru atlaišanai no vadības amatiem ir papildināta ar pārskatīšanas procedūru, atvēlot atlaistajam prokuroram 15 dienas atlaišanas pārsūdzēšanai, līdz ar ko Tiesa var (bet tai nav pienākums) izvērtēt ierosinātās atlaišanas likumību un pamatotību⁴⁸.

Attiecībā uz 2018. gada ieteikumu par DNA galvenā prokurora iecelšanu 2021. gada SPM ziņojumā secināts, ka šis ieteikums ir ņemts vērā.

Ar pārskatītajiem tiesu likumiem ir ieviests pārredzamāks un stabilāks atlases process iecelšanai vadības amatos prokuratūrā, paredzot papildu aizsargpasākumus, lai uzlabotu tieslietu ministra pārskatatbildību izvēršanās ierosināšanā. Procedūra iecelšanai vadības amatos un atbrīvošanai no amata prokuratūrās ir bijusi diskusiju temats jau kopš SPM sākuma, un apspriešanās ar Venēcijas komisiju ir svarīgs veids, kā izvēlēto risinājumu padarīt ilgtspējīgu. Rumānijas valdība ir apņēmusies maksimāli ņemt vērā gaidāmo Venēcijas komisijas atzinumu par tiesu likumiem. Komisija turpinās uzraudzīt šo saistību izpildi un jauno tiesību aktu praktisko īstenošanu ziņojuma par tiesiskumu ietvaros.

Rīcības kodeksi

2017. gada ieteikums: nodrošināt, ka deputātu Rīcības kodeksā, kas patlaban tiek izstrādāts parlamentā, ir ietverti skaidri noteikumi par savstarpēju cieņu iestāžu starpā un tajā ir skaidri norādīts, ka deputātiem un parlamentārajam procesam ir jārespektē tiesu iestāžu neatkarība. Līdzīgu Rīcības kodeksu varētu pieņemt arī ministriem.

Kā ziņots 2021. gadā, kopš 2017. gada beigām ir ieviests deputātu Rīcības kodekss⁴⁹. Lai gan tas neietver tiešus noteikumus par tiesu iestāžu neatkarības respektēšanu⁵⁰, tas var būt veicinājis informētības palielināšanos un tādējādi samazinājis tādu gadījumu skaitu, kad netiek respektēta tiesu iestāžu neatkarība parlamentārajā procesā, un dažu parlamenta deputātu kritiku par tiesu sistēmu un atsevišķiem maģistrātiem, kā atzīmēts 2021. gada SPM ziņojumā⁵¹. Ministru Rīcības kodekss, kas grozīts 2020. gadā, paredz pienākumu respektēt tiesu iestāžu neatkarību⁵².

Kopš 2021. gada SPM ziņojuma ir mazinājusies ievērojamā deputātu publiskā kritika, kas varētu graut tiesu sistēmas neatkarību, un nav bijuši gadījumi, kad kodeksa efektivitāte būtu

⁴⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2020. gada 5. maija spriedums lietā *Kövesi/Rumānija*, 3594/19.

⁴⁸ Atšķirībā no iepriekšējā likuma prezidenta dekrēta par augstākā līmeņa prokurora atbrīvošanu no amata juridiskai apstiprināšanai nav apturošas ietekmes uz atbrīvošanu no amata.

⁴⁹ Parlamenta lēmums Nr. 77/2017: <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2017/10/Codul-de-conduită.pdf>.

⁵⁰ Rīcības kodeksā nav konkrēti minēta tiesu iestāžu neatkarība, taču ir iekļauts vispārējs noteikums par varas dalīšanas principa ievērošanu: 1. panta 3. punktā ir noteikts: "Deputātiem un senatoriem ir pienākums rīkoties cieņpilni un disciplinēti, ņemot vērā valsts varas dalīšanas un nošķiršanas principus, pārredzami, godprātīgi, atbildīgi un uzturot parlamenta reputāciju."

⁵¹ Tiesnešu augstākās padomes tīmekļa vietne — paziņojumi un lēmumi saistībā ar tiesu iestāžu neatkarību.

⁵² Kodeksa 3. panta 1. punkts

jāpārbauda pārkāpumu gadījumos. 2021. un 2022. gadā *SCM* pieņēma 8 prasības par tiesnešu profesionālās reputācijas, neatkarības un objektivitātes aizsardzību un 18 šādas prasības attiecībā uz prokuroriem⁵³. *SCM* ir atzīmējusi, ka atšķirībā no līdzšinējās prakses, ka politiķi valsts medijos uzsāka kampaņas maģistrātu nomelnošanai, tagad lielākā daļa prasību ir saistītas ar paziņojumiem, kas sniegti vietējos medijos.

Šīs situācijas uzlabojums var sniegt iespēju aizsargāties pret to, ka nākotnē notiek atgriešanās pie konfliktu pilnas gaisotnes un palielinās risks, ka politiķi varētu agresīvi vērsties pret tiesu sistēmas locekļiem. Rīcības kodeksus varētu, piemēram, papildināt ar norādījumiem, piemēriem un informētības veicināšanu par to, kā risināt konkrētas situācijas. Iespējama turpmākā rīcība, ko Rumānijas iestādes varētu apsvērt, būtu sekot līdzī situācijai, lai nodrošinātu, ka tad, kad *SCM* nosoda parlamenta deputāta vai valdības izteikumus par konkrētu maģistrātu vai tiesu sistēmu, tiek veikts steidzams novērtējums par to, vai ir pārkāpts kodekss. Šādas norises var uzraudzīt ziņojumos par tiesiskumu.

Rīcības kodeksi deputātiem un ministriem ir ieviesti un var veicināt labāku informētību un ievērojami mazināt gadījumus, kad netiek respektēta tiesu iestāžu neatkarība un tiek kritizēta tiesu sistēma un atsevišķi maģistrāti.

Civilprocesa kodekss

2017. gada ieteikums: tieslietu ministram, Tiesnešu augstākajai padomei un Augstākajai kasācijas tiesai būtu jāpabeidz rīcības plāns, lai nodrošinātu, ka var ievērot jauno termiņu atlikušo Civilprocesa kodeksa noteikumu īstenošanai.

Šis ieteikums attiecās uz Civilprocesa kodeksa reformas pabeigšanu, kuras ietvaros jo īpaši bija paredzēts ieviest padomes palātas posmu civilprocesā un noteiktos gadījumos — apelācijas procedūrās. 2018. gadā šī reforma tika atcelta⁵⁴. 2021. gada SPM ziņojumā tika paturēts spēkā 2019. gadā izdarītais secinājums, ka tam būtu jāpaver iespēja saglabāt stabilitāti šajā tiesu sistēmas jomā, un šis ieteikums tika atzīts par izpildītu.

Netika konstatētas turpmākas norises kopš pēdējā SPM ziņojuma, un ieteikums joprojām ir izpildīts. Tiesvedības efektivitāte un kvalitāte pašlaik tiek izskatīta saistībā ar ziņojumu par tiesiskumu.

Kriminālkodekss un Kriminālprocesa kodekss

- *2018. gada ieteikums: Iesaldēt Kriminālkodeksa un Kriminālprocesa kodeksa izmaiņu stāšanos spēkā.*
- *2018. gada ieteikums: no jauna pārskatīt Kriminālkodeksu un Kriminālprocesa kodeksu, pilnībā ņemot vērā nepieciešamību panākt atbilstību ES tiesību aktiem un starptautiskiem korupcijas apkarošanas instrumentiem, kā arī ieteikumiem, kas izteikti SPM ietvaros un Venēcijas komisijas atzinumā.*
- *2017. gada ieteikums: Rumānijas kriminālkodeksu reformas pašreizējais posms būtu jāpabeidz, parlamentam virzot uz priekšu tā plānus pieņemt grozījumus, kurus valdība iesniedza 2016. gadā pēc apspriešanās ar tiesu iestādēm.*

SPM ziņojumos ir pastāvīgi atkārtoti norādīts uz vajadzību noslēgt Rumānijas 2014. gada Kriminālkodeksu reformu. Viens no galvenajiem virzītājfaktoriem šai reformai ir bijusi

⁵³ *SCM* pieņemto lēmumu kopskaits lietās par prasībām aizsargāt maģistrātu profesionālo reputāciju un objektivitāti 2021. gadā bija 36 (23 prasības pieņemtas, 10 noraidītas, pārējās atceltas vai atsauktas) un 2022. gadā bija 18 (8 pieņemtas, 9 noraidītas, 1 atcelta).

⁵⁴ Grozītie tiesību akti stājās spēkā 2018. gada decembrī.

vajadzība pielāgoties Konstitucionālās tiesas lēmumiem, kā arī transponēt ES direktīvas. Kopš 2014. gada Konstitucionālā tiesa pieņēma 80 lēmumus, ar kuriem dažādi kodeksu noteikumi tika atzīti par konstitūcijai neatbilstošiem⁵⁵. Ātra un konsekventa reaģēšana uz vajadzību pielāgot tiesību aktus, lai atspoguļotu šos lēmumus, izrādījās izaicinājums⁵⁶. Iepriekšējos gados Komisija detalizēti ziņoja par norisēm saistībā ar kodeksu pārskatīšanu, atkārtoti norādot uz vajadzību noslēgt reformas prioritārā kārtā.

Ar vairākiem Konstitucionālās tiesas tālejošiem nolēmumiem, kas pieņemti kopš 2014. gada, tika atcelti abu kodeksu noteikumi, un tas sevišķi ietekmēja cīņu pret korupciju un organizēto noziedzību⁵⁷. Politisku un likumdošanas risinājumu trūkuma dēļ palielinājās šķēršļi un juridiskā nenoteiktība saistībā ar augsta līmeņa korupcijas gadījumu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu par tiem un sodu piemērošanu par tiem, un lietas “iestrēga” tiesās, radās juridiskā nenoteiktība par pierādījumu pieņemamību, kā arī tika atsāktas izmeklēšanas vai tiesvedības. Atsevišķos gadījumos leģislatīvās rīcības trūkuma dēļ ir pieņemti vairāki secīgi Konstitucionālās tiesas lēmumi par vienu un to pašu jautājumu un ir radusies vajadzība Augstākajai kasācijas tiesai (*HCCJ*) tos interpretēt, lai tiesas tos varētu piemērot konsekventi.

Vienam no neseniem piemēriem, iespējams, būs īpaši graužoša ietekme uz svarīgām izskatīšanā esošām krimināllietām. Konstitucionālā tiesa 2018. gadā par konstitūcijai neatbilstošu atzina noteikumu saistībā ar noilguma pārtraukšanu kriminālatbildībai par visiem noziegumiem, uz kuriem attiecas noilgums. Lielākā daļa tiesu ņēma šo lēmumu vērā, sašaurināti interpretējot situācijas, kurās procesuāls akts varēja izraisīt noilguma pārtraukšanu. Tomēr tas, ka šī situācijas netika atrisināta, ieviešot tiesību aktos jaunus noteikumus, tika atzīmēts Konstitucionālās tiesas otrajā lēmumā par to pašu pantu 2022. gada maijā. Šajā lēmumā tika uzskatīts, ka no pirmā lēmuma pieņemšanas līdz brīdim, kad likumdevējs izklāsta nosacījumus noilguma pārtraukšanai, nav pamata pārtraukt noilgumu attiecībā uz kriminālatbildību. Lai gan 2022. gadā tika izdots valdības ārkārtas rīkojums, lai precizētu nosacījumus, ar kādiem noilguma pārtraukšana būtu piemērojama nākotnē, tam nebūs atpakaļejošas ietekmes. Turklāt Konstitucionālajā tiesā patlaban ir arī iesniegtas pārsūdzības par minēto rīkojumu. *HCCJ* 2022. gada 25. oktobrī nosprieda, ka saskaņā ar vislabvēlīgāko tiesību aktu principu laikposmā no 2014. līdz 2022. gadam nevienam no kriminālvajāšanas procesuālajiem aktiem nevar uzskatīt par tādu, ar kuru tiek pārtraukts noilgums kriminālatbildībai⁵⁸. Šai notikumu virknei var būt nopietnas sekas. *SCM* Prokuratūras nodaļa brīdināja, ka tas novedīs pie krimināltiesvedības izbeigšanas un kriminālatbildības atcelšanas ievērojamā skaitā lietu⁵⁹.

Kopš 2021. gada ir veikti konkrēti pasākumi, lai abu kodeksu pārskatīšanu virzītu uz priekšu. Iestāžu darba grupa, kas izveidota 2019. gadā, turpināja savu darbu, un 2021. gada vasarā Tieslietu ministrijas mājaslapā tika publicēti pārskatīti projekti apspriešanai. Pēc viena gada, 2022. gada 2. jūnijā, Tieslietu ministrija nosūtīja pārskatītu likumprojektu redakciju valdībai

⁵⁵ 66 lēmumi attiecas uz Kriminālprocesa kodeksu, un 14 lēmumi attiecas uz Kriminālkodeksu.

⁵⁶ Kā atzīmēja Rumānijas valdība, lai gan daži no trūkumiem saistībā ar neatbilstību konstitūcijai jau ir novērsti, pieņemot tiesību aktu grozījumus, vēl joprojām ir 32 *CCR* lēmumi par Kriminālprocesa kodeksu un 13 lēmumi par Kriminālkodeksu, attiecībā uz kuriem nav īstenoti likumdošanas pasākumi.

⁵⁷ Kā piemērus var minēt nozieguma “dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana” definīciju, tehniskās uzraudzības metožu (sarunu noklausīšanās) izmantošanas nosacījumus vai īpašo noilgumu attiecībā uz noziegumiem. Šajā saistībā sk. arī trešo kritēriju.

⁵⁸ Augstākās kasācijas tiesas Lēmums 67/2022, kurā ir atsauce uz Konstitucionālās tiesas Lēmumu Nr. 297/2018 un Lēmumu Nr. 358/2022.

⁵⁹ <https://www.csm1909.ro/PageDetails.aspx?Type=Title&FolderId=9880>. Sk. arī 3. kritēriju.

apstiprināšanai⁶⁰. Pārskatīšana ir arī daļa no reformas atskaites punktiem Rumānijas nacionālajā atveseļošanas un noturības plānā⁶¹.

Likumdošanas process Kriminālkodeksa un Kriminālprocesa kodeksa pārskatīšanai, lai to noteikumus pielāgotu attiecīgajiem Rumānijas Konstitūcijas tiesas lēmumiem, joprojām notiek. Pielāgošanā arī būs jāņem vērā vajadzība nodrošināt saderību ar Savienības tiesībām un starptautiskajiem korupcijas apkarošanas instrumentiem, kā arī ieteikumiem, kas sniegti SPM ietvaros un Venēcijas komisijas atzinumā. Nesenās norises judikatūrā saistībā ar noilgumu kriminālatbildībai un to būtiskā ietekme uz notiekošo pirmstiesas un tiesas procesu apliecina vajadzību pēc šādas pielāgošanas. Abu kodeksu pārskatīšanas pabeigšana ir arī daļa no saistībām, ko Rumānija uzņēmusies savā atveseļošanas un noturības plānā, un Komisija cieši novērtēs pārskatītos kodeksus saskaņā ar konkrētajām procedūrām, kas paredzētas šajā saistībā.

Likumdošanas process SPM jomā

2017. gada SPM ieteikums: lai vēl vairāk uzlabotu likumdošanas procesa pārredzamību un paredzamību un nostiprinātu iekšējos aizsardzības pasākumus neatgriezeniskuma interesēs, valdībai un parlamentam lēmumu pieņemšanā likumdošanas darbībās saistībā ar Kriminālkodeksu un Kriminālprocesa kodeksu, korupcijas jomas tiesību aktiem, integritātes jomas tiesību aktiem (amatu nesavienojamība, interešu konflikti, nepamatoti iegūti līdzekļi), tiesu likumiem (kas attiecas uz tiesu sistēmas organizāciju) un saistībā ar Civilkodeksu un Civilprocesa kodeksu būtu jānodrošina pilnīga pārredzamība un atbilstīgi jāņem vērā apspriedes ar attiecīgajām pārvaldes iestādēm un ieinteresētajām personām, iedvesmu smēloties lēmumu pieņemšanas procesa pārredzamībā, ko valdība ieviesa 2016. gadā.

Ar šo ieteikumu tika atzīts, ka atklāts un stabils likumdošanas process ir vislabākais veids, kā nodrošināt, lai reformas būtu ilgtspējīgas un efektīvas⁶². 2021. gada SPM ziņojumā bija secināts, ka likumdošanas process dažādajiem reformu priekšlikumiem — par *SIIJ*, tiesu likumiem, un vēlāk Kriminālkodeksu un Kriminālprocesa kodeksu — ir iespēja parādīt, ka tiek īstenota ieteikumā rekomendētā pieeja.

Ne vienmēr ir panākts līdzsvars starp vajadzību piešķirt steidzamību prioritārajam saistībām un nodrošināt pārredzamu un iekļaujošu procesu. Sasteigts process, kurā pieņemts likums, ar ko likvidē *SIIJ*, radīja bažas par to, ka ieinteresētajām personām ir bijusi maza iespēja

⁶⁰ Plašāku informāciju sk. 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu. Proti, pašreizējā projektā ir ierosināts Kriminālkodeksā grozīt noziegumu “pilnvaru ļaunprātīga izmantošana”, lai precizētu, ka “pienākuma pārkāpumam” vajadzētu izrietēt no likuma, valdības rīkojuma, valdības ārkārtas rīkojuma vai cita normatīva akta, kas tā pieņemšanas dienā ir pielīdzināms likumam. Skaidrības trūkums par šo noziegumu ir vājinājis kriminālvajāšanu par to, un ir paredzams, ka grozījums veicinās efektīvu kriminālvajāšanu par šo noziegumu. Pēc Konstitucionālās tiesas sprieduma un Venēcijas komisijas 2018. gada atzinuma ir arī ierosināts pieņemt pastiprinātus aizsargpasākumus no elektroniskiem ierakstiem iegūtu pierādījumu izmantošanai.

⁶¹ Rumānijas ANP 424. atskaites punkts “Kriminālprocesa un Kriminālprocesa kodeksa grozīšana” paredz, ka Rumānijai ir “jānodrošina, ka Kriminālkodeksa un Kriminālprocesa kodeksa noteikumi, kas stājās spēkā 2014. gadā, atbilst konstitūcijas noteikumiem saskaņā ar attiecīgajiem valsts Konstitucionālās tiesas lēmumiem par Kriminālkodeksā un Kriminālprocesa kodeksā nesen ieviesto izmaiņu konstitucionalitātes aspektiem”. Rumānijas mērķis tās ANP ir pabeigt šo reformu 2022. gada decembrī.

⁶² 2022. gada ziņojuma par tiesiskumu Valstu sadaļā par situāciju tiesiskuma jomā Rumānijā un Eiropas pusgada konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos ir uzsvērtas bažas saistībā ar likumdošanas procesa prognozējamību un kvalitāti kopumā.

izteikt piezīmes par jauno kārtību — uz šīm bažām norādīja arī pati Venēcijas komisija⁶³. Tiesu likumiem arī tika piemērota parlamenta steidzamības procedūra⁶⁴ un paātrināta sabiedriskā apspriešana par galīgajām redakcijām, kas iesniegtas parlamentā. Ieinteresētās personas ir arī norādījušas, ka parlamentārās debates bija sasteigtas un nebija pietiekami daudz laika apspriest grozījumus pēc būtības⁶⁵.

2022. gada ziņojumā par tiesiskumu ir plašāk iztirzāts likumdošanas process Rumānijā, atzīmējot, ka biežas izmaiņas tiesību aktos un ārkārtas rīkojumu regulāra izmantošana turpina viest bažas par tiesību aktu stabilitāti un prognozējamību. Šajā saistībā Komisija sniedza Rumānijai ieteikumu nodrošināt lietderīgas sabiedriskās apspriešanas par tiesību aktu projektiem pirms to pieņemšanas⁶⁶. 2023. gada ziņojumā par tiesiskumu tiks izvērtēts, kā šis ieteikums tiek īstenots. Jautājumi, kas saistīti ar likumdošanas kvalitāti, ir aplūkoti arī Rumānijas atveseļošanas un noturības plānā, ietverot specializētu struktūru tiesību aktu kvalitātes pārraudzībai un sistemātiskai tiesību aktu konsolidēto redakciju atkārtotai publicēšanai iekreiz, kad tie tiek grozīti, kā arī izstrādājot metodiku valdības ārkārtas rīkojumu izmantošanai.

Lai gan reformu grafiks ne vienmēr ir ļāvis rīkot paplašinātu apspriešanu, Rumānijas valdība tomēr ir veikusi pasākumus atbilstoši šim ieteikumam un centusies nodrošināt pārredzamību un to, ka attiecīgajiem dalībniekiem ir iespēja paust viedokli par ierosinātajām reformām. Ziņojumā par tiesiskumu arī turpmāk tiks uzraudzīta vispārīgākā pieeja efektīvai sabiedriskajai apspriešanai pirms tiesību aktu projektu pieņemšanas.

Valsts pārvaldes veikta tiesu nolēmumu īstenošana

2017. gada SPM ieteikums: valdībai būtu jāievieš atbilstīgs rīcības plāns, lai risinātu jautājumu par tiesu nolēmumu īstenošanu un valsts pārvaldes piemēroto tiesu praksi, tostarp mehānisms precīzas statistikas sniegšanai, lai būtu iespējams veikt uzraudzību nākotnē. Tai būtu arī jāizstrādā iekšējās uzraudzības sistēma, iesaistot Tiesnešu augstāko padomi un Revīzijas palātu, lai nodrošinātu rīcības plāna pareizu īstenošanu.

Tiesu nolēmumu ievērošana un īstenošana ir jebkuras tiesu sistēmas efektivitātes neatņemama daļa⁶⁷. Lai risinātu problēmas šajā jomā, Rumānija ierosināja Eiropas padomes Ministru komitejai rīcības plānu par tiesu nolēmumu, kas vērsti pret valsti, nepildīšanas vai kavētas izpildes strukturālo problēmu risināšanu⁶⁸, uz ko norādījusi Eiropas Cilvēktiesību Tiesa⁶⁹. To pasākumu saraksts, kas veicami, lai īstenotu rīcības plānu, ieskaitot grozījumus tiesiskajā regulējumā, lai garantētu savlaicīgu izpildi, un mehānisms to spriedumu uzraudzībai un novēlotas izpildes novēršanai, kuros valsts ir parādnieks, tika apstiprināti

⁶³ Venēcijas komisija, Atzinums par likumprojektu, ar ko likvidē Tiesu iestādēs pastrādātu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas nodaļu (CDL-AD(2022)003).

⁶⁴ Piecpadsmit dienas katrai palātai ārkārtas likumdošanas procedūrai parastās likumdošanas procedūras vietā, kas ilgst 45 dienas katrai palātai.

⁶⁵ To NVO novērojumi, kuras piedalījās debatēs, un ziņojumi medijos.

⁶⁶ 2022. gada ziņojums par tiesiskumu, Valstu sadaļa — situācija tiesiskuma jomā Rumānijā, 2. lpp.

⁶⁷ Sk. rokasgrāmatu par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. panta piemērošanu — tiesības uz taisnīgu tiesu (civiltiesību joma):

http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ENG.pdf.

⁶⁸ Sk. Eiropas Padomes atsauci CM/Notes/1280/H46-21.

⁶⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2005. gadā noteica sankcijas Rumānijai par to, ka valsts vai juridiskās personas, kuras darbojas valsts pārraudzībā, neizpilda valsts tiesu galīgos nolēmumus vai būtiski kavē to izpildi.

2019. gadā⁷⁰. Savā 2022. gada marta novērtējumā par progresu rīcības plāna īstenošanā Eiropas Padomes Ministru komiteja atkārtoti aicināja iestādes intensificēt centienus un izrādīt apņemšanos pabeigt nepieciešamās reformas⁷¹. Vēlāk, 2022. gada oktobrī, valdības Ģenerālsekretariātā tika izveidota jauna struktūra ECT pasludināto spriedumu izpildes uzraudzībai un kontrolei pēc tam, kad netika izpildīti spriedumi, kas bija pasludināti pret publiskā sektora parādniekiem Rumānijā⁷².

Tagad ziņojumā par tiesiskumu ir ietverts pārskats par sistemātiskiem rādītājiem attiecībā uz ECT galveno spriedumu īstenošanu visās dalībvalstīs⁷³. 2022. gada janvārī Rumānijas rādītājs attiecībā uz iepriekšējos desmit gados pasludināto galveno spriedumu izpildi bija 57 % salīdzinājumā ar visu dalībvalstu vidējo rādītāju, kas ir 40 %, un vidējais laiks līdz spriedumu īstenošanai bija vairāk nekā četri gadi un divi mēneši⁷⁴. Šis jautājums arī turpmāk tiks uzraudzīts ziņojuma par tiesiskumu ietvaros, arī attiecībā uz pasākumiem, ko Rumānija veikusi, lai izstrādātu precīzas statistikas mehānismu un iekšējās uzraudzības sistēmu, kurā iesaistīta Tiesnešu augstākā padome un Revīzijas palāta, lai nodrošinātu Rumānijas rīcības plāna pienācīgu īstenošanu.

Nesen ir veikti jauni pasākumi šā ieteikuma īstenošanai, ar kuriem, kā paredzams, tiks risinātas konstatētās pastāvīgā problēmas. Komisija turpinās cieši sekot līdzi uzraudzības procesam, kas izveidots Eiropas Padomes līmenī, un attiecīgā gadījumā ziņos ziņojumu par tiesiskumu ietvaros, kā tas notiek attiecībā uz visām dalībvalstīm⁷⁵.

Stratēģiskā tiesu pārvaldības grupa un rīcības plāns tieslietu jomā

2017. gada SPM ieteikums: stratēģiskajai tiesu pārvaldībai, t. i., tieslietu ministram, Tiesnešu augstākajai padomei, Augstākajai kasācijas tiesai un ģenerālprokuroram būtu jānodrošina pieņemtā rīcības plāna īstenošana un jāievieš regulāri, vispārēji, publiski ziņojumi par tā īstenošanu, iekļaujot risinājumus tiesu darbinieku trūkuma, pārmērīgas darba slodzes un nolēmumu pamatojumu aizkavēšanās problēmām.

SPM ziņojumos Stratēģiskā tiesu pārvaldības grupa ir atzīta par nozīmīgu iespēju, kā turpmāk saskanīgā un ilgtspējīgā veidā veidot tiesu sistēmu. 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu bija novērtēts, ka jaunā Stratēģija tiesu sistēmas attīstībai 2022.–2025. gadam un ar to saistītais rīcības plāns, kas pieņemts 2022. gada 30. martā, paredz skaidrus mērķus un uzraudzības mehānismu. Jaunās stratēģijas pieņemšana un stāšanās spēkā ir svarīgs atskaites punkts saskaņā ar Rumānijas atveseļošanas un noturības plānu⁷⁶. Stratēģijā galvenā uzmanība pievērsta gan tiesu sistēmas neatkarībai, kvalitātei un efektivitātei, gan tiesu iestāžu pieejamībai. Ar to tiek likvidēta nevienlīdzība starp maģistrātu algām un pensijām un tiek modernizēts tiesu iestāžu personāla un saistīto juridisko profesiju statuss, kā arī tiesu likumu reforma. Stratēģija paredz vairākus pasākumus, lai risinātu problēmu saistībā ar personāla trūkumu tiesu iestādēs, tostarp tiesu darbinieku un saistītā personāla statusa modernizāciju,

⁷⁰ Memorands Nr. L1/1814/26.02.2019 par “pasākumiem, kuru mērķis ir nodrošināt pret publiskā sektora parādniekiem pieņemtu spriedumu izpildi saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru attiecībā uz tādu spriedumu neizpildi vai aizkavētu izpildi, kuri pieņemti pret publiskā sektora parādnieku”.

⁷¹ Starpposma rezolūcija CM/ResDH(2022)58.

⁷² Eiropas Padomes Ministru komiteja analizēs īstenošanu 2023. gada martā.

⁷³ ECT sprieduma izpildei nepieciešamo pasākumu pieņemšanu uzrauga Eiropas Padomes Ministru komiteja.

⁷⁴ 2022. gada ziņojums par tiesiskumu, Valsts nodaļa — situācija tiesiskuma jomā Rumānijā, 28. lpp.

⁷⁵ Sk. 2022. gada ziņojumu par tiesiskumu, COM(2022) 500 *final*, 24. lpp.

⁷⁶ 421. atskaites punkts “Likuma, ar ko apstiprina Stratēģiju tiesu iestāžu attīstībai 2022.–2025. gadam, stāšanās spēkā”.

lai tiesneši un prokurori varētu koncentrēties uz savu darbu tiesā. Tajā ir arī noteikts kvantitatīvais mērķis nodrošināt, ka līdz 2025. gadam ir aizpildīti 95 % tiesnešu amata vietu un 80–85 % prokuroru amata vietu⁷⁷.

Stratēģija būs nozīmīgs instruments atlikušo problēmu ilgtspējīgai risināšanai tiesu sistēmā. Cieša uzraudzība un publiska ziņošana arī veicinās sabiedrības ticību tam, ka jautājumiem, kas saistīti ar pārmērīgu darba slodzi un ar to saistītiem lietu izskatīšanas kavējumiem, tiek pienācīgi piešķirta prioritāte. Lai pārliecinātu maģistrātus, ka jautājumi, kas saistīti ar darbinieku trūkumu un no tā izrietošo nesamērīgo darba slodzi, tiek risināti, noderīga var būt arī proaktīva un regulāra komunikācija un apspriešanās ar tiesu sistēmas un juridisko profesiju pārstāvjiem.

Tiesnešu augstākās padomes pārredzamība un pārskatatbildība

2017. gada SPM ieteikums: jaunajai Tiesnešu augstākajai padomei būtu jā sagatavo kolektīva programma tās pilnvaru termiņam, iekļaujot pasākumus, lai sekmētu pārredzamību un pārskatatbildību. Tajā būtu jā iekļauj stratēģija par sadarbību, paredzot regulāras, atklātas sanāksmes ar tiesnešu un prokuroru asamblejām visos līmeņos, kā arī ar pilsonisko sabiedrību un profesionālajām organizācijām, un jāparedz ikgadēju ziņojumu sniegšana, kuri tiks apspriesti tiesu un prokuroru ģenerālasamblejās.

Secīgos SPM ziņojumos ir pastāvīgi uzsvērtā vajadzība Tiesnešu augstākajai padomei (SCM) dot ieguldījumu reformu virzībā, paužot skaidras kolektīvas nostājas un vairojot uzticēšanos ar pārredzamības un pārskatatbildības palīdzību. 2021. gada ziņojumā bija norādīts uz būtiskām bažām saistībā ar SCM spēju panākt vienprātību tiesu sistēmā un ieņemt konstruktīvu lomu galveno lēmumu pieņemšanā par tiesu sistēmas organizāciju un darbību, bet arī tika norādīts uz gadījumiem, kad SCM ir spējusi pārliecināt savas iekšējās nodaļas un sasniegt rezultātus⁷⁸.

Neraugoties uz centieniem panākt kompromisus, SCM nodaļas kopš 2021. gada ir turpinājušas risināt tādus jautājumus kā iecelšana amatā jaunajās struktūrās, ar kurām aizstāj SIJ, ievēlēšanas jaunajā SCM organizācija vai publiskas nesaskaņas starp SCM locekļiem par tiesu likumiem. Pašreizējais SCM pilnvaru termiņš beidzas 2022. gada beigās, un jauno locekļu ievēlēšanas process tika sākts 2022. gada februārī. Arī ievēlēšana jaunajā padomē raisīja kritiku⁷⁹. Padomes līdzšinējā priekšsēdētāja iecelšana par pagaidu priekšsēdētāju uz 2022. gadu izraisīja plašāku reakciju SCM iekšienē⁸⁰.

⁷⁷ Jautājums par personāla trūkumu tiesu iestādēs guva publisku rezonansi novembrī, kad tika reģistrēts ievērojams skaits pensionēšanās pieprasījumu, jo īpaši tiesnešu vidū. Maģistrātu apvienības norādīja uz vajadzību pēc skaidras stratēģijas, lai risinātu darbinieku trūkuma un pārmērīgas darba slodzes problēmu. Lai mazinātu tiesnešu pensionēšanās intensitāti, kā arī nodrošinātu pietiekamu atlases diapazonu konkursiem uz pieņemšanu darbā šajā profesijā, gan pēdējās instances tiesu — Augstās tiesas un apelācijas tiesu — priekšsēdētāji, gan tiesu tiesnešu ģenerālasamblejas 28. oktobrī pieņemtā rezolūcijā ir aicinājušas pārējos valdības departamentus veikt pasākumus, lai nostiprinātu tiesnešu statusu un uzlabotu darba apstākļus tiesās. Jautājums par darbinieku trūkumu tiesu iestādēs tiek arī pastāvīgi aplūkots ziņojumos par tiesiskumu. 2022. gada ziņojumā ir atzīmēts, ka pensionējušos tiesnešu skaits joprojām pārsniedz jauno darbā pieņemto tiesnešu skaitu.

⁷⁸ Plašāku informāciju sk. 2021. gada SPM ziņojumā.

⁷⁹ Vēlēšanas tika organizētas 2022. gada jūlija sākumā vasaras pārtraukuma laikā. Rezultāti tika apstrīdēti, un 19. jūlijā SCM pieņēma apstrīdējumus no diviem tiesnešiem, bet noraidīja prokuroru apstrīdējumus, un tas izraisīja publiskas domstarpības. Sk., piemēram, <https://ziare.com/alegeri-csm/alegeri-turul-2-procurori-csm-1753710>; <https://spotmedia.ro/stiri/opinii-si-analize/apel-catre-comisia-europeana-csm-dovedeste-ca-romania-are-nevoie-sa-ramana-cu-mcv>; <https://romania.europalibera.org/a/alegeri-csm>

Pārskatītie tiesību aktu noteikumi par *SCM* darbību ietver vairākus pienākumus, kas var veicināt padomes pārredzamību un pārskatatbildību. Tiesību aktos ir saglabāta iespēja atstatīt *SCM* locekļus, kad tiek izspriestas disciplinārlietas, kuras balstītas uz tādiem pamatiem kā interešu konflikts un neobjektivitāte. Ir ieviests skaidrs termiņš *SCM* locekļu nomaīnai, kad beidzas viņu pilnvaru termiņš. Visbeidzot, asamblejas saglabā iespēju atstatīt *SCM* locekļus uz pienākumu nepildīšanas pamata.

Atšķirībā no 2020. gada, kad *SCM* neiesaistījās konstruktīvi attiecībā uz tiesu likumu projektiem, ko publicēja Tieslietu ministrija, un nesniedza oficiālu atzinumu, 2022. gadā padomei ir bijusi iespēja pieņemt oficiālas nostājas par galvenajiem tiesību aktu projektiem. Lai gan padomē pastāvēja domstarpības, dažiem locekļiem paužot nožēlu par to, ka nav notikusi apspriešanās ar tiesām un prokuratūrām, plēnums 2022. gada februārī sniedza pozitīvu atzinumu par likumprojektu nodarījumu izmeklēšanai paredzētās īpašās nodaļas likvidēšanai⁸¹. Padome arī sniedza pozitīvu atzinumu par tiesu likumu projektiem 2022. gada augustā⁸², sniedzot priekšlikumus par dažiem grozījumiem, un piedalījās izrietošajās parlamentārajās debatēs, sniedzot vēl citus priekšlikumus par grozījumiem.

Kopš pēdējā ziņojuma *SCM* savā darbībā tiesu sistēmas neatkarības aizstāvēšanā joprojām ir palāvusies uz nodaļām, nevis plēnumu⁸³. Daži *SCM* locekļi savos secinājumos ir apšaubījuši šos procesus kā nevajadzīgi ilgus un nekonsekventus.

Attiecībā uz pārredzamību un piekļuvi informācijai padome ir turpinājusi publicēt būtisko informāciju savā tīmekļa vietnē, un tās plenārsēdes un nodaļu sēdes tiek pārraidītas. Arī informācija par disciplinārajiem lēmumiem ir pieejama tiešsaistē.

Jaunievēlētajai *SCM*, kuras pilnvaru termiņš sākas 2023. gadā, būs jānodrošina, ka tā turpina virzīt pārredzamību un pārskatatbildību kā galvenos mērķus savā programmā. Lai nodrošinātu šo mērķu īstenošanu, svarīgi būs rīkot regulāras atklātas sanāksmes un apspriest gada ziņojumus⁸⁴ ar tiesnešu un prokuroru asamblejām visos līmeņos, kā arī ar pilsonisko sabiedrību un profesionālajām organizācijām. Šajā ziņā būtisku ieguldījumu var sniegt pilsoniskās sabiedrības forums tiesiskuma jomā, kas izveidots 2021. gada decembrī.

Secīgos SPM ziņojumos ir pastāvīgi uzsvērts, ka ir svarīgi, lai Tiesnešu augstākā padome dotu ieguldījumu reformu virzībā, paužot skaidras kolektīvas nostājas un vairojot uzticēšanos

[constatii/31950487.html](https://www.constatii.ro/31950487.html); VIDEO Procurorul Bogdan Pîrlog despre votul din CSM: „O încălcare a legii care ridică probleme penale” - PRESShub.

⁸⁰ Vairāki *SCM* locekļi uzskatīja, ka ar šo pagaidu iecelšanu ir apiesti konstitucionālie noteikumi, saskaņā ar kuriem padomes priekšsēdētāju var ievēlēt uz nepagarināmu viena gada pilnvaru termiņu, liekot apšaubīt vairāku 2022. gadā sāktu svarīgu procedūru, piemēram, padomes ievēlēšanas, jaunā galvenā tiesu inspektora izvirzīšanas un jaunā Augstākās kasācijas tiesas priekšsēdētāja atlases, leģitimitāti.

⁸¹ Tiesnešu augstākā padome, 2022. gada 11. februāra Lēmums Nr. 1. Domstarpības bija saistītas ar faktu, ka Tieslietu ministrija padomes grozījumu projektus likumā bija iestrādājusi pārskatītā likumprojektā, kā rezultātā padome sniedza pozitīvu atzinumu bez piezīmēm. Komisijai adresētā vēstulē vairāki padomes locekļi argumentēja, ka tādējādi sabiedrībā ir radīts maldīgs priekšstats par tiesu sistēmas pilnīgu vienprātību attiecībā uz šiem tiesību aktiem, neraugoties uz to, ka noteikumu projekti netika apspriesti ar tiesām un prokuratūrām.

⁸² 2022. gada 12. augusta Lēmums Nr. 115.

⁸³ Plēnums nepieņēma nevienu lēmumu 2022. gadā un pieņēma septiņus lēmumus 2021. gadā. 2021. gadā viens no pieņemtajiem pieprasījumiem attiecās uz izteikumiem, ko valsts televīzijā sniedza viens no *SCM* locekļiem, kurš pats bija saistīts ar kriminālvajāšanu. Prokuroru nodaļa 2021. gada decembrī secināja, ka šie izteikumi ir būtiski ietekmējuši prokuroru — jo īpaši to, kuriem uzdots izmeklēt ar korupciju saistītus noziegumus, — neatkarību un objektivitāti.

⁸⁴ *SCM* vēl nav publicējusi 2021. gada ziņojumu par tiesiskumu, lai gan tās pilnvaru termiņš beigsies 2022. gada decembrī.

ar pārredzamības un pārskatatbildības palīdzību. Rumānijas valdība ir atzinusi šo mērķu nozīmīgumu. Jaunas padomes ievēlēšana, kuras pilnvaru termiņš sāksies 2023. gadā, ir iespēja nodrošināt pārredzamību un pārskatatbildību, ko jaunā padome varētu apliecināt, piemēram, sniedzot publisku paziņojumu par pamatprincipiem, kā arī pastāvīgi un kolektīvi apstiprinot padomes galvenās nostājas.

Tiesu inspekcija

2018. gada SPM ieteikums: Tiesnešu augstākajai padomei nekavējoties jāieceļ pagaidu grupa, kas vadīs Tiesu inspekciju, un trīs mēnešu laikā konkursa kārtā jāieceļ jauna inspekcijas vadība.

2021. gada SPM ziņojumā bija secināts, ka vēl joprojām nav atrisinātas strukturālās bažas saistībā ar Tiesu inspekciju, arī ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas 2021. gada maija spriedumu⁸⁵. 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu tika atkārtoti izteiktas bažas par galvenā tiesu inspektora pārmērīgi plašajām pilnvarām un pārskatatbildības trūkumu. Šīs bažas attiecās uz varas koncentrēšanu galvenā inspektora un viņa vietnieka rokās, to lietu lielo īpatsvaru, kuras ierosina inspekcija un kuras galu galā tiesā tiek noraidītas, kā arī uz SCM īstenotās pārraudzības ierobežojumiem⁸⁶. Tika uzdoti jautājumi par to, vai noteikumi tiesu likumos saistībā ar iecelšanu Tiesu inspekcijas vadošajos amatos un tās pārskatatbildību nodrošina pietiekamas garantijas un panāk pareizu līdzsvaru starp tiesnešiem, prokuroriem un SCM. EST ir iesniegts lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, uzdodot jautājumu, vai galvenajam inspektoram piešķirtās plašās pilnvaras ir saskaņā ar tiesu varas neatkarības prasībām⁸⁷.

Ar likumu par Tiesnešu augstāko padomi, kas pieņemts 2022. gada oktobrī, tika ievērojami grozīts tiesiskais regulējums saistībā ar Tiesu inspekciju. Tajā ir ietverti vairāki noteikumi, lai novērstu Tiesu inspekcijas pārskatatbildības trūkumu un varas koncentrāciju galvenā inspektora rokās. Galvenā inspektora pilnvaras tika līdzsvarotas ar jaunizveidotu padomi, kam ir vairākas pilnvaras, lai nodrošinātu pienācīgu pretspēku. Tās kompetencē būs lēmumi par Tiesu inspekcijas organizāciju un darbību, inspekcijas darbu veikšana un konkursi iecelšanai amatos. Galvenā inspektora vietnieka iecelšana pāriet no galvenā inspektora uz SCM plēnumu, kas par to lemj, pamatojoties uz objektīvākiem kritērijiem. Līdzīgi tiesas inspektoros iecels galvenais inspektors, pamatojoties uz konkursu, ko organizē attiecīgā SCM nodaļa ar Valsts Maģistrātu institūta atbalstu. Iepriekš konkursu vadīja pati Tiesu inspekcija. Tika precizēti noteikumi par konkursu organizāciju, arī attiecībā uz atlases kritērijiem un atlases komisiju sastāvu. Ir ieviesti jauni noteikumi, lai reglamentētu jebkuras interešu konflikta situācijas, ar kurām saskaras galvenais inspektors, kuram tagad arī būs jāierosina valdei uzraudzības grupu sastāvs (nevis par to tieši lems galvenais inspektors). Vēl joprojām ir bažas par galvenā inspektora iespēju atcelt lēmumu noraidīt lietu vai jebkuru lēmumu, ko

⁸⁵ Eiropas Savienības Tiesas 2021. gada 18. maija spriedums, *Asociația "Forumul Judecătorilor Din România" un citi*, apvienotās lietas C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 un C-379/19, ECLI:EU:C:2021:393, 207. punkts.

⁸⁶ Jaunākajā progresa ziņojumā par Rumāniju, kas sagatavots SPM ietvaros (COM(2021) 370 *final*), ir atzīmēts, ka vēl joprojām ir gadījumi, kad bažas raisījusi disciplinārizmeklēšana un smagi sodi maģistrātiem, kuri ir kritiski izteikušies par tiesu iestāžu efektivitāti un neatkarību. Pavisam nesen šādas bažas radīja disciplinārprocedūra, ko Tiesu inspekcija ierosinājusi pret Pitești apelācijas tiesas tiesnesi, būtībā par to, ka viņš nolēma nepiemērot tiesību aktus, ar ko izveido *SIJJ*, ņemot vērā EST 2021. gada maija spriedumu. SCM galu galā noraidīja disciplinārprasību ar 2022. gada 14. aprīļa lēmumu.

⁸⁷ C-817/21, *R.I. / Inspecția Judiciară, N.L.*

pieņem inspektors pēc sākotnējās izmeklēšanas. Šā noteikuma piemērošana praksē un esošo aizsargpasākumu⁸⁸ efektivitāte būs jāuzrauga.

Iepriekš galvenā inspektora atlase un iecelšana raisīja domstarpības, kā sīkāk izklāstīts 2021. gada SPM ziņojumā. Šķiet, ka jaunā Tiesu inspekcijas vadītāja iecelšana 2022. gada jūnijā ir bijusi tiešāka, lai gan pieteicās tikai viens kandidāts. Jaunie tiesību akti arī attiecas uz galvenā inspektora un viņa vietnieka iecelšanu, piešķirot stingrākas pārraudzības pilnvaras *SCM* un iesaistot Valsts Maģistrātu institūtu konkursos par iecelšanu amatos Tiesu inspekcijā. Ir arī mainīta galvenā inspektora atsaukšanas procedūra, atmetot prasību, ka ir vajadzīgs pilna *SCM* plenārsastāva lēmums, un nosakot, ka to ierosina pieci *SCM* locekļi vai Tiesu inspekcijas Ģenerālasambleja. Izrietošo līdzsvaru starp neatkarības, pārskatatbildības un stabilitātes apsvērumiem Tiesu inspekcijas vadībā būs jāturpina uzraudzīt praksē.

2021. un 2022. gadā Tiesnešu augstākās padomes reģistrēto disciplinārprasību skaits ir saglabājies kopumā nemainīgs⁸⁹. Tomēr vēl ir gadījumi, kad disciplinārizmeklēšana un izrietošie sodi, ko piemēro maģistrātiem, šķiet, ir saistīti ar kritisku viedokļu izteikšanu par tiesiskuma jautājumiem. Šādu izmeklēšanu ir ierosinājusi Tiesu inspekcija vai nu *ex officio*, vai pēc *SCM* pieprasījuma⁹⁰. EST ir skaidri noteikusi, ka tiesnešu neatkarība var tikt apdraudēta, ja disciplināros pasākumus novirza no to leģitīmajiem mērķiem un izmanto, lai politiski kontrolētu tiesu nolēmumus vai izdarītu spiedienu uz tiesnešiem⁹¹. Papildus gadījumiem, kas minēti 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu, vēl arī citas disciplinārizmeklēšanas pret tiesnešiem tika uztvertas kā veids, kā izdarīt spiedienu vai represijas par pasludinātajiem spriedumiem, jo īpaši ar korupciju saistītās augsta līmeņa lietās⁹².

Lai gan publiskās informācijas par disciplinārlietām Tiesu inspekcijā trūka par iepriekšējiem trīs gadiem⁹³, prognozējamība un pārredzamība ir palielināta, *SCM* pieņemot lēmumu portālā, kas pieejams tikai maģistrātiem, anonimizētā formātā publicēt disciplinārlēmumus, kas ir kļuvuši galīgi, un ētikas kodeksa pārkāpumus.

Šis 2018. gada ieteikums ir zaudējis aktualitāti. Tagad jaunajai Tiesu inspekcijas vadībai ir iespēja nodrošināt, ka disciplinārizmeklēšana vairs netiek izmantota kā instruments spiediena izdarīšanai uz tiesnešu un prokuroru darbību atbilstīgi EST judikatūrai. Komisija turpinās uzraudzīt darbību praksē ziņojumu par tiesiskumu ietvaros.

Pamatojoties uz pirmā kritērija analīzi, ieteikumus kopumā var uzskatīt par apmierinoši izpildītiem, un uzraudzību var turpināt atbilstīgi ikgadējam ziņojuma par tiesiskumu ciklam. Komisija atzinīgi novērtē Rumānijas valdības apņemšanos turpināt reformas

⁸⁸ Galvenais inspektors var atcelt šādus lēmumus tikai vienreiz un ar pienākumu norādīt pamatotus iemeslus.

⁸⁹ 24 prasības par tiesnešiem un 13 prasības par prokuroriem 2021. gadā, 26 prasības par tiesnešiem un 6 prasības par prokuroriem 2022. gadā. Tiesnešiem noteiktie sodi citstarp bija brīdinājumi, atstādināšana no amata, gada nodarbinātības pabalstu samazināšana, pazemināšana amatā un izslēgšana no maģistrātu loka attiecībā uz tiesnešiem. Attiecībā uz prokuroriem tikai izteikti brīdinājumi.

⁹⁰ Plašāku informāciju sk. 2022. gada ziņojuma par tiesiskumu valstu nodaļā par Rumāniju.

⁹¹ Tiesas 2021. gada 15. jūlija spriedums, Komisija/Polija (disciplinārie pasākumi pret tiesnešiem), C-791/19, ECLI:EU:C:2021:596, 138. punkts, un 2021. gada 21. decembra spriedums, *Euro Box Promotion un citi*, apvienotās lietas C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 un C-840/19, ECLI:EU:C:2021:1034, 239. punkts.

⁹² Iepriekšējos mēnešos tika uzsāktas piecas disciplinārizmeklēšanas pret diviem tiesnešiem, kuri apgalvoja, ka lietas ir uzsāktas pēc atbildētāju lūguma, lai apstrīdētu spriedumu pēc būtības, vai tās uzsāka Tiesu inspekcija *ex officio*.

⁹³ <https://www.inspectiajudiciara.ro/ro-ro/page/comunicate-de-presa>.

virzību, maksimāli ņemot vērā Venēcijas komisijas ieteikumus un pabeidzot jauno kriminālkodeksu pieņemšanas procesu. Rumānija ir pilnībā apņēmusies sadarboties ar Komisiju ikgadējā ziņojuma par tiesiskumu ciklā. Šis uzraudzības satvars jau ir sācis cieši sekot līdzi daudziem no jautājumiem, kas iztirzāti SPM ietvaros, tādiem kā režīms pēc Tiesu iestādēs pastrādātu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas nodaļas likvidēšanas un Tiesu inspekcijas darbība, kā arī plašāks tiesu likumu un kriminālkodeksu tiesiskais regulējums un Tiesnešu augstākās padomes darbs. Saistības atbilstīgi Atveseļošanas un noturības mehānismam un plašākas iespējas saņemt palīdzību saistībā ar citām ES programmām, jo īpaši Tehniskā atbalsta instrumentu, var palīdzēt turpināt attiecīgo reformu īstenošanu.

2.2 Otrais kritērijs: integritātes sistēma un Integritātes valsts aģentūra

2021. gada SPM ziņojumā bija secināts, ka 2019. gadā identificētais regresa risks, kas saistīts ar grozījumiem noteikumos par integritāti, ir mazināts un ka ir pozitīvas pazīmes, kas liecina, ka jaunais likumdevējs varētu noteikt skaidru virzību uz Integritātes valsts aģentūras (ANI) ilgtspēju un tiesisko regulējumu par integritāti.

ANI turpina izmeklēt amatu nesavienojamības, interešu konfliktu un nepamatoti iegūtu līdzekļu gadījumus, uzturot stingru uzskaiti⁹⁴. Kā izklāstīts 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu, attiecībā uz ANI ir vērojamas vairākas pozitīvas tendences. Pēc vairāk nekā pusotra gada perioda, kad nebija ievēlēts priekšsēdētājs, pēc Valsts padomes integritātes jautājumos priekšlikuma 2021. gadā tika iecelts jauns ANI priekšsēdētājs⁹⁵.

Tas, ka aktīvu un interešu deklarācijas ir jāaizpilda elektroniski un ir publiski pieejamas tiešsaistē kopš 2022. gada, ir palielinājis pārredzamību un atvieglojis ANI darbu⁹⁶. Papildus apmācības sesijām ANI 2022. gada maijā laida klajā “e-DAI Assistant” — sarunbotu, kas palīdz cilvēkiem efektīvi izmantot šo platformu. ANI ir arī izstrādājusi savus rīkus, lai pati identificētu aizdomīgas aktīvu un interešu deklarācijas, pamatojoties uz riska rādītājiem, un tā plāno ciešāk sadarboties ar Atsavinātu līdzekļu pārvaldības valsts aģentūru (ANABI)⁹⁷.

SPM ziņojumos ir atzīmēts, ka ANI efektivitāti ir ierobežojusi vajadzība modernizēt tiesisko regulējumu par integritāti un vēl vairāk uzlabot tā skaidrību, to būvējot uz stabila un ilgtspējīga pamata. Savā atveseļošanas un noturības plānā Rumānija ir apņēmusies panākt, ka līdz 2024. gadam stājas spēkā konsolidēti tiesību akti par integritāti⁹⁸. ANI sadarbojas ar

⁹⁴ Laikposmā no 2021. gada 1. jūnija līdz 2022. gada 30. septembrim ANI izanalizēja vairāk nekā 1700 lietu un konstatēja 218 ar integritāti saistītus incidentus — 120 amatu nesavienojamības gadījumus, 81 administratīva interešu konflikta gadījumu un 17 nepamatoti iegūtu līdzekļu gadījumus. Integritātes inspektori identificēja 68 gadījumus, kas saistīti ar iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem, un nodeva tos kompetentajām struktūrām turpmākai izmeklēšanai.

⁹⁵ Jaunais priekšsēdētājs ir bijis priekšsēdētāja vietnieks kopš 2017. gada. Atlases procedūra priekšsēdētāja vietnieka amatam tika sākta 2022. gada septembrī (pēc pirmās neveiksmīgās kārtas iepriekš tajā pašā gadā), un tā būtu jāpabeidz līdz gada beigām. ANI priekšsēdētājs pauda satraukumu, ka ir maza interese no kvalificētu kandidātu puses (pieteicās tikai viens kandidāts), daļēji arī ar šo amatu saistīto atalgojuma nosacījumu dēļ.

⁹⁶ Līdz 2022. gada 30. septembrim e-DAI portālā bija publicēti aptuveni 10,7 miljoni aktīvu un interešu deklarāciju (<http://declaratii.integritate.eu/>).

⁹⁷ Informācija, kas saņemta no ANI saistībā ar valsts apmeklējumu Rumānijā 2022. gada ziņojuma par tiesiskumu sagatavošanas nolūkos.

⁹⁸ Rumānijas ANP 431. atskaites punkts nosaka: “Stājas spēkā konsolidēti tiesību akti par integritāti. Tiesību aktus attiecībā uz integritāti atjaunina, pamatojoties uz šādu tiesību aktu iepriekšēju izvērtējumu un analīzi,

Tieslietu ministriju un citiem partneriem, lai šo darbu virzītu uz priekšu, cerot, ka tas tiks pabeigts līdz 2023. gada vidum⁹⁹. Veicot tiesību aktu konsolidēšanu saistībā ar integritāti, amatu nesavienojamības gadījumiem un interešu konfliktiem, varētu ņemt vērā tiesu judikatūru un korupcijas novēršanas politiku un nodrošināt stabilu pamatu nākotnei.

ANI turpina efektīvi strādāt un veikt pasākumus, lai uzlabotu savu pārvaldību, rīkus un metodes. Ir panākts ievērojams progress darbā, lai sagatavotu visaptverošu tiesisko regulējumu par integritāti, kurš jāpieņem 2023. gadā, un tā ir iespēja vēl vairāk atbalstīt ANI darbu un viest skaidrību un stabilitāti, kas vajadzīga, lai efektīvi atklātu un risinātu amatu nesavienojamības, interešu konfliktu un nepamatoti iegūtu līdzekļu gadījumus. Jaunie tiesību akti ietilpst Rumānijas atveseļošanas un noturības plāna darbības jomā, un to praktisko īstenošanu Komisija uzraudzīs ziņojumu par tiesiskumu ietvaros.

PREVENT sistēma

2017. gada ieteikums: nodrošināt, ka darbību sāk PREVENT sistēma. Integritātes valsts aģentūrai un Valsts Publiskā iepirkuma aģentūrai būtu jāievieš sistēma ziņošanai par publiskā iepirkuma procedūru ex ante pārbaudēm un to pēcpasākumiem, tostarp ex post pārbaudēm, kā arī par konstatētiem interešu konflikta vai korupcijas gadījumiem, un sabiedrisku diskusiju rīkošanai tā, lai valdība, vietējās pārvaldes iestādes, tiesu iestādes un pilsoniskā sabiedrība tiktu aicinātas reaģēt.

Kopš 2017. gada PREVENT sistēma darbojas, lai novērstu interešu konfliktus publiskā iepirkuma procedūrās, izveidojot ex ante pārbaudes mehānismu. Tas palīdz līgumslēdzējām iestādēm atrisināt iespējamās problēmas, pirms tiek piešķirtas līguma slēgšanas tiesības.

2021. gada SPM ziņojumā tika apstiprināti PREVENT sistēmas pozitīvie rezultāti, un arī ANI ir apstiprinājusi šīs sistēmas pastāvīgo efektivitāti. Laikposmā no 2021. gada 1. jūnija līdz 2022. gada septembra beigām PREVENT sistēma pārskatīja gandrīz 20 000 iepirkuma procedūru, lai identificētu iespējamus interešu konfliktus, tostarp vairāk nekā 3700 procedūru, kas bija saistītas ar ES līdzekļiem. Tajās bija iesaistīti vairāk nekā 2600 līgumslēdzēju iestāžu un gandrīz 16 000 uzņēmumu. Integritātes inspektori izteica 24 brīdinājumus par integritāti, aptverot procedūras par summu 97 miljoni EUR. Visos sistēmas paziņotajos gadījumos līgumslēdzējas iestādes novērsa cēloņus, kas radīja iespējamus interešu konfliktus; bija divi gadījumi, kad Publiskā iepirkuma valsts aģentūra tika informēta par iespējamu pārkāpumu. Šī situācija apstiprina 2021. gada SPM ziņojumā izdarīto secinājumu, ka šis ieteikums ir izpildīts.

Ieteikums par PREVENT sistēmu bija izpildīts jau 2018. gadā, un tās pastāvīgie pozitīvie rezultāti uzskatāmi parāda tās ilgtspēju.

Turpmākā rīcība pēc tiesas nolēmumiem, kuri attiecas uz parlamenta deputātiem

2017. gada ieteikums: parlamentam vajadzētu būt pārredzamam savā lēmumu pieņemšanā, kas saistīti ar pēcpasākumiem galīgu un negrozāmu lēmumu par amatu nesavienojamības

kopsakarā ar normatīvo aktu sākotnējo apkopošanu. Projekta otrajā posmā esošos tiesību aktus vienādo un atjaunina, vai arī ierosina jaunus normatīvos aktus.”

⁹⁹ ANI patlaban veic esošo integritātes noteikumu, starptautisko standartu un citās dalībvalstīs esošās paraugprakses visaptverošu apzināšanu. Šis process tiks pabeigts līdz 2022. gada beigām, un tā rezultāti tiks izmantoti darbam pie jaunajiem konsolidētajiem tiesību aktiem.

gadījumiem, interešu konfliktiem un nepamatoti iegūtiem līdzekļiem gadījumos pret parlamenta deputātiem.

Iepriekšējos SPM ziņojumos tika norādīts uz kavēšanos un acīmredzamu nekonsekvenci sodu piemērošanā tiem parlamenta deputātiem, attiecībā uz kuriem galīgā tiesas nolēmumā, kas sagatavots pēc ANI ziņojuma, bija konstatēta amatu nesavienojamība vai interešu konflikts. Minētajos ziņojumos bija izcelta iespējama atšķirīga noteikumu interpretācija, jo īpaši gadījumos, kad incidents saistībā ar integritāti noticis iepriekšējā mandāta laikā vai amatā, un tika ieteikts viest lielāku skaidrību. 2020. un 2021. gadā Augstākā kasācijas tiesa precizēja šo tiesību aktu interpretāciju. Tiesa nosprieda, ka sodus piemēro, pat ja amatu nesavienojamība attiecas uz iepriekšēju mandātu, un ka trīs gadu ierobežojuma periods ir attiecināms uz to, ka ANI ir trīs gadu laikā jāpabeidz izmeklēšana saistībā ar faktiem, kuros konstatēta interešu konflikta vai amatu nesavienojamības esība (nevis tas, ka sodus nepiemēro pēc tam, kad pagājuši trīs gadi)¹⁰⁰.

Kopš 2021. gada ir bijis viens gadījums, kad ANI konstatēja, ka viens senators ieņem nesavienojamus amatus. Tā rezultātā attiecīgā persona steidzīgi atkāpās no publiskā amata, neraugoties uz to, ka ANI lēmums tiks apstrīdēts tiesā. Nebija gadījumu, kad tiktu pārbaudīta parlamenta pārredzamība tā lēmumu pieņemšanā attiecībā uz galīgajiem tiesas nolēmumiem.

Pozitīvais vērtējums, kas sniegts 2021. gada SPM ziņojumā, pamatojoties uz proaktīvo sadarbību, kura novērota jaunā parlamenta sasaukuma sākumā, tiek apstiprināts, un tāpēc šo ieteikumu var uzskatīt par izpildītu. Komisija turpinās uzraudzīt parlamenta turpmāko rīcību pēc neatsaucamiem lēmumiem pret tā deputātiem par amatu nesavienojamību, interešu konfliktiem un nepamatoti iegūtiem līdzekļiem ziņojumu par tiesiskumu ietvaros.

Pamatojoties uz otrā kritērija analīzi, visus ieteikumus var uzskatīt par apmierinoši izpildītiem. Komisija turpinās sekot līdzi norisēm saistībā ar integritātes regulējumu un tā īstenošanu savos ziņojumos par tiesiskumu. Tiesiskā regulējuma par integritāti konsolidācija ir arī viens no atskaites punktiem Rumānijas atveseļošanas un noturības plānā¹⁰¹.

2.3. Trešais kritērijs: augsta līmeņa korupcijas apkarošana

Valsts Korupcijas apkarošanas direkcija un cīņa pret augsta līmeņa korupciju

Korupcija bija viena no galvenajām jomām, kas radīja bažas, ka Rumānijas rīcība ir likusi apšaubīt pozitīvo vērtējumu, kas sniegts saistībā ar trešo kritēriju 2017. gada janvārī. Tomēr 2021. gada ziņojumā jau varēja norādīt uz uzlabojumu, jo Valsts Korupcijas apkarošanas direkcijā (DNA) bija vērojama jauna iniciatīva un institucionālā stabilitāte. Pozitīvā tendence saistībā ar korupcijas izmeklēšanas un sodu piemērošanas efektivitāti tika apstiprināta 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu.

Kopš pēdējā SPM ziņojuma līdz 2022. gada oktobra beigām DNA nosūtīja tiesai 451 lietu par augsta līmeņa korupciju, kas kopumā skāra 1067 atbildētājus. Tās attiecās uz esošajiem vai bijušajiem ministriem, deputātiem, senatoriem vai personām, kas ieņem augsta līmeņa politisku vai publisku amatu vietējā valsts pārvaldē. Tajā pašā laikposmā tiesas lēma par 564 atbildētāju galīgu notiesāšanu lietās, kurās kriminālvajāšanu ierosināja DNA, un uzdeva

¹⁰⁰ HCCJ 2020. gada 16. novembra lēmums un HCCJ 2021. gada 19. marta Lēmums Nr. 1/2021.

¹⁰¹ 431. atskaites punkts "Tiesiskā regulējuma par integritāti izvērtēšana un atjaunināšana".

konfiscēt aktīvus, kuru vērtība bija gandrīz 24 miljoni EUR. Valsts struktūras kļuva tiesīgas piedzīt 43 miljonus EUR par kaitējumu *DNA* lietās pēc galīgajiem tiesas nolēmumiem. Šie rezultāti apstiprina pozitīvo tendenci, kas novērota 2021. gadā.

Tomēr joprojām pastāv operacionāli izaicinājumi augsta līmeņa korupcijas apkarošanas darbā. Personāla pieņemšana darbā izrādījās sarežģīta, lai gan ir vērojams zināms uzlabojums attiecībā uz *DNA* prokuroru amata vietu aizpildīšanu; saskaņā ar Komisijai iesniegtajiem datiem amata vietu aizpildīšanas rādītājs tagad ir sasniedzis 78 %. Prasība par lielu stāžu ir identificēta kā viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc tiek iesniegts ierobežots skaits pieteikumu uz esošajām brīvajām amata vietām¹⁰². Tomēr, kopš Konstitucionālā tiesa atzina par konstitūcijai neatbilstošu likumu, ar ko prasību par stāžu samazina līdz septiņiem gadiem¹⁰³, stāža prasība iecelšanai *DNA* amata vietās pārskatītajos tiesu likumos nav mainīta, un joprojām ir spēkā desmit gadu prasība, kā arī prasība par trīs gadu obligāto apmācību Valsts Maģistrātu institūtā¹⁰⁴. Ņemot vērā prokuroru trūkumu *DNA*, svarīgi rīki joprojām ir deleģēšana, norīkošana un pārcelšana¹⁰⁵. Tiek uzskatīts, ka šo mērķi palīdz sasniegt arī izmaiņas, kas ieviestas ar jaunajiem tiesu likumiem attiecībā uz ierindas prokuroru darbā pieņemšanas procedūru *DNA*, kura ir nodota no Tiesnešu augstākās padomes *DNA*. Risināt *DNA* operacionālos izaicinājumus, arī saistībā ar prokuroru pieņemšanu darbā, ir viens no ieteikumiem 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu, un Rumānijas atveseļošanas un noturības plānā ir ietverta apņemšanās palielināt *DNA* amata vietu aizpildīšanas rādītāju līdz 85 % līdz 2023. gada 30. jūnijam¹⁰⁶.

Arī *SIIJ* likvidēšana (sk. arī pirmo kritēriju) ir īpaši būtiska saistībā ar augsta līmeņa korupcijas apkarošanu darbu. EST atzīmēja, ka *SIIJ* gadījumā gan zinātnības trūkums izmeklēšanas veikšanā par sarežģītām korupcijas lietām, gan cilvēkresursu nepietiekamība, gan lielā darba slodze var izraisīt kavēšanos un mazināt efektivitāti lietu izskatīšanā¹⁰⁷. *DNA* nav atguvusi kompetenci izmeklēt korupciju tiesu sistēmā, kaut arī gan Venēcijas komisija¹⁰⁸,

¹⁰² Kā atzīts Rumānijas sniegtajā informācijā ziņojuma par tiesiskumu sagatavošanai, 27. lpp., un Valsts Korupcijas apkarošanas direkcijas (*DNA*) 2021. gada darbības ziņojumā, 8. lpp.

¹⁰³ Konstitucionālā tiesa, 2021. gada 14. jūlija Lēmums Nr. 514. Tiesa ir argumentējusi, ka, tā kā *DNA* ir specializēts departaments Prokuratūrā, kas piesaistīta *HCCJ*, tās prokuroriem vajadzētu būt tādām pašām stāžām kā prokuroriem *HCCJ* piesaistītajā Prokuratūrā (12 gadi). *DNA* un *DIICOT* argumentēja, ka stāžs, kas vajadzīgs, lai varētu strādāt prokuratūras biroja struktūrā, nav paredzēts konstitucionālajās tiesībās, un norādīja uz praktiskiem iemesliem, kuru dēļ stāžs būtu jāsamazina līdz septiņiem gadiem.

¹⁰⁴ Ar pagaidu noteikumu trīs gadu apmācības perioda iekļaušana stāža aprēķinā ir atlikta līdz 2026. gadam. Īstermiņā tas varētu palīdzēt palielināt amata vietu aizpildīšanas rādītāju *DNA*.

¹⁰⁵ 2022. gada pavasarī *DNA* darbojās ar 14 deleģētajiem prokuroriem no 145 aizpildītajām amata vietām (10 % no personāla). Jaunais likums par maģistrātu darbības nolikumu neparedz deleģēšanu no *DNA/DIICOT*, taču ir iespējama norīkošana uz *DNA/DIICOT* no citām prokuratūrām (vienreiz un uz termiņu, kas nepārsniedz vienu gadu).

¹⁰⁶ Rumānijas ANP 429. atskaites punkts.

¹⁰⁷ Kā norādīts Eiropas Savienības Tiesas 2021. gada 18. maija spriedumā, "*Asociația Forumul Judecătorilor Din România*" un citi, apvienotās lietas C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 un C-379/19, EU:C:2021:393, 221. un 222. punkts.

¹⁰⁸ Savā 2022. gada atzinumā Venēcijas komisija ieteica atjaunot specializēto prokuratūras dienestu (*DNA* un *DIICOT*) kompetenci, lai tie varētu arī veikt izmeklēšanu un saukt pie atbildības par to kompetencē esošiem nodarījumiem, ko izdarījuši tiesneši un prokurori, atzīmējot, ka "[*SIIJ*] likvidēšanā par mērķi būtu jāizvirza lielākas efektivitātes nodrošināšana tiesnešu un prokuroru izdarītu nodarījumu — jo īpaši korupcijas — izmeklēšanā un kriminālvajāšanā par tiem. Nešķiet ticami, ka nespécializētu prokuroru struktūra *HCCJ* un apelācijas tiesām piesaistīto prokuratūras dienestu līmenī būs izdevīgākā situācijā nekā esošais specializētais prokuratūras dienests, proti, *DNA*, lai veiktu izmeklēšanu par apgalvojumiem saistībā ar tiesnešu un prokuroru īstenotu korupciju." (Sk. Venēcijas komisija, Atzinums par likumprojektu, ar ko likvidē Tiesu iestādēs pastrādātu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas nodaļu (CDL-AD(2022)003), 37. punkts).

gan ģenerālprokurors¹⁰⁹ ir pauduši uzskatu, ka ir maz ticams, ka jaunā struktūra būs izdevīgākā situācijā, lai veiktu izmeklēšanu par apgalvojumiem saistībā ar korupciju, ko īsteno tiesneši un prokurori, salīdzinājumā ar specializētu prokuratūras dienestu, kāds ir *DNA*. Tā kā ir pagājuši tikai daži mēneši kopš *SIJ* likvidēšanas, ir pārāgri novērtēt, vai jaunā struktūra var efektīvi veikt kriminālvajāšanu saistībā ar koruptīviem nodarījumiem tiesu sistēmā¹¹⁰. Būtiskas bažas saistībā ar *SIJ* radīja skaidrības trūkums lietu sadalē starp *DNA* un *SIJ* un jo īpaši veselu korupcijas lietas materiālu kopumu nodošanā no *DNA*, tiklīdz ir iesaistīts tiesnesis vai prokurors. Jaunā likuma mērķis ir apvienot tikai tādas lietas, kurās “labas kriminālvajāšanas norises apsvērumu dēļ lietu nevar izskatīt kā atsevišķu lietu”¹¹¹. Ja šo likumu īsteno pienācīgi, tam būtu jāpalīdz novērst līdz šim novērotie traucējumi pret korupciju vērsta izmeklēšanā¹¹². Līdz šim nav ziņots par incidentiem, un nav reģistrētas lietas, kurās būtu bijusi vajadzīga iztiesāšana par kompetenci ar *DNA*. 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu bija sniegts ieteikums, īpaši izceļot jaunās sistēmas ietekmi uz tiesu iestādēs pastrādātu koruptīvu nodarījumu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu par tiem.

Ieilgušais kriminālkodeksu pārskatīšanas process (sk. pirmo kritēriju) ir ietekmējis cīņu pret korupciju. Diviem Konstitucionālās tiesas nolēmumiem sekas bija tādas, ka tika izbeigts kriminālprocess korupcijas lietās pret diviem valsts politiķiem, pasludinot par spēkā neesošiem tiesas spriedumus, kas balstīti uz jautājumu par tiesas palātu sastāvu¹¹³. Tajā pašā laikā pēc EST sprieduma¹¹⁴ 2022. gada aprīlī *HCCJ* paturēja spēkā piesprieštos cietumsodus augsta profila lietā no 2018. gada, kas bija apturēta, kā pamatu minot nelikumīgu tiesas sastāvu¹¹⁵. *HCCJ* 2022. gada maijā pieņēma nolēmumu vēl vienā augsta profila lietā, īstenojot iepriekš minēto EST spriedumu, kas noteica neņemt vērā Konstitucionālās tiesas judikatūru par tiesnešu kolēģiju sastāvu, un piesprieda galvenajam atbildētājam ieslodzījumu par kukuļošanu¹¹⁶.

Kā izklāstīts iepriekš, tam, ka nebija likumdevēja reakcijas uz Konstitucionālās tiesas nolēmu par noilgumu, ir bijusi būtiska ietekme uz izskatīšanā esošajām lietām. Tas jo īpaši attiecas uz korupcijas lietām¹¹⁷. Saskaņā ar *DNA* publicētu aprēķinu kopumā 557 krimināllietas, kurās notika kriminālvajāšana vai kuras tika izskatītas tiesās, attiecīgi varēja tikt izbeigtas¹¹⁸. Lai gan precīzais kaitējums būtu jānovērtē katrā gadījumā atsevišķi, *DNA* lēš, ka kaitējums šajās lietās ir aptuveni 1,2 miljardi EUR, un kopējais kaitējums kukuļošanas un ietekmes pirkšanas

¹⁰⁹ Rakstiska informācija, kas saņemta no ģenerālprokurora saistībā ar valsts apmeklējumu, gatavojot 2022. gada ziņojumu par tiesiskumu.

¹¹⁰ Sk. arī pirmajā kritērijā par pašreizējo darba koncentrēšanu uz to, lai apstrādātu uzkrātās lietas un noteiktu lietu prioritātes.

¹¹¹ Jaunā likuma 3. panta 5. punkts. Ja pastāv domstarpības starp abiem prokuratūras dienestiem, ģenerālprokurors izlemj, vai lietas paliks apvienotas.

¹¹² Līdz šim *DNA* nav ziņojusi par incidentiem saistībā ar šo jautājumu.

¹¹³ Rumānijas Konstitucionālās tiesas Lēmums Nr. 685/2018 un Nr. 417/2019. Konstitucionālā tiesa lēma, ka prakse iecelt *de jure* locekļus *HCCJ* piecu tiesnešu kolēģiju sastāvā ir pretrunā noteikumam, kas paredz, ka visi locekļi ir jāieceļ lozējot. Tā arī lēma, ka *HCCJ* nebija izveidojusi specializētas trīs tiesnešu kolēģijas, lai pirmās instances tiesās izskatītu korupcijas nodarījumus. Plašāku informāciju sk. 2020. gada ziņojumā par tiesiskumu, Valsts sadaļa par situāciju tiesiskuma jomā Rumānijā, 10. lpp.

¹¹⁴ Tiesas 2021. gada 21. decembra spriedums, *Euro Box Promotion un citi*, apvienotās lietas C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 un C-840/19.

¹¹⁵ Augstākās kasācijas tiesas 2022. gada 7. aprīļa lēmums.

¹¹⁶ Augstākās kasācijas tiesas 2022. gada 10. maija lēmums lietā 105/1/2019.

¹¹⁷ Papildus korupcijas lietām saskaņā ar aplēsi, ko veicis specializētais prokuratūras dienests, kurš izskata terorisma un organizētās noziedzības lietas, kopumā 605 izskatīšanā esošas lietas ar aplēsto finansiālo kaitējumu vairāk nekā 1 miljards EUR tiktu skartas jomā, kas ir *DIICOT* kompetencē. Ģenerālprokuratūras aplēses par citiem noziegumiem nebija pieejamas.

¹¹⁸ *DNA*, 2022. gada 28. oktobra paziņojums presei, <https://www.pna.ro/comunicat.xhtml?id=11549>.

lietās varētu būt aptuveni 150 miljoni EUR. Lai gan joprojām pastāv civiltiesībās paredzētas iespējas piedzīt daļu no kaitējuma, kriminālprocesa izbeigšanai tik lielā skaitā korupcijas lietu var būt ievērojama ietekme uz centieniem apkarot augsta līmeņa korupciju, un Komisija cieši uzraudzīs tā faktiskās sekas un iespējamās seku mazināšanas darbības, arī ņemot vērā EST nolēmumu, kurā noteikts, ka Savienības tiesības aizliedz piemērot valsts tiesību normas vai valsts praksi, kas ir līdzīga Konstitucionālās tiesas judikatūrai, ja tas var radīt sistēmisku risku saistībā ar nesodāmību par korupcijas noziegumiem vai krāpšanas gadījumiem, kas skar Savienības finanšu intereses¹¹⁹. Risks, ka tūkstošiem atbildētāju izvairītos no kriminālatbildības, ir raisījis plašu kritiku Rumānijā.

Kopš pēdējā 2021. gada SPM ziņojuma ir ziņots par atkārtotām izmaiņām to tiesnešu kolēģiju sastāvā, kuras izskata krimināllietas. Attiecīgi, ja apelācijas kolēģijā ir divi tiesneši un kāds no tiesnešiem tiek nomainīts, visa kolēģija tiek noraidīta, un viss pierādījumu izskatīšanas process ir jāsāk no jauna. Tas rada kritisku situāciju attiecībā uz lietām, kurām noilgums iestāsies 2023. gada sākumā. Ģenerālprokurors ir nācis klajā ar ideju rezervēt tiesnešus, lai novērstu kolēģijas izjukšanu.

Pozitīvās norises attiecībā uz augsta līmeņa korupcijas lietu izmeklēšanu un sodu piemērošanu ir tupinājusies 2021. un 2022. gadā. Būs svarīgi nodrošināt, ka šo efektivitāti var saglabāt ilgtspējīgi (sk. arī pirmo kritēriju), arī stabilizējot atbilstošu tiesisko regulējumu attiecībā uz kriminālnoziegumiem un attiecīgos noteikumus tiesu likumos. Vispārējo regulējumu un to, kā Rumānija turpinās risināt operacionālos izaicinājumus, ar kuriem saskaras Valsts Korupcijas apkarošanas direkcija, kas ir būtiski, lai saglabātu pastāvīga progresa ilgtspējību, Komisija turpinās cieši uzraudzīt ziņojuma par tiesiskumu ietvaros.

Parlamenta deputātu imunitātes atcelšana

2017. gada SPM ieteikums: pieņemt objektīvus kritērijus tam, lai lemtu par parlamenta deputātu imunitāti un pamatotu tās atcelšanu nolūkā palīdzēt nodrošināt, ka imunitāte netiek izmantota, lai izvairītos no korupcijas nodarījumu izmeklēšanas un saukšanas pie atbildības par tiem. Valdība varētu arī apsvērt grozīt likumu, lai ministriem imunitāte būtu tikai viņu amata pilnvaru laikā. Šajos pasākumos palīdzību varētu sniegt Venēcijas komisija un GRECO. Parlamentam būtu jāizveido sistēma, lai regulāri ziņotu par lēmumiem, ko pieņēmušas tā palātas attiecībā uz pieprasījumiem atcelt imunitāti, un tas varētu rīkot sabiedrisku diskusiju tā, lai Tiesnešu augstākā padome un pilsoniskā sabiedrība var sniegt atbildi.

Šis ieteikums attiecas uz parlamenta pārskatatbildību tā lēmumos par prokuratūras pieprasījumiem atļaut preventīvus pasākumus, piemēram, meklēšanu vai apcietināšanu, un par pieprasījumiem atļaut veikt izmeklēšanu par parlamenta deputātu, ja viņš arī ieņem vai ir ieņēmis ministra amatu. Iepriekš apstākļi, ka parlamenta pieņemtie lēmumi netika pamatoti, kā arī tas, ka parlaments vairākkārt neļāva turpināt izmeklēšanu, radīja bažas par šo lēmumu objektivitāti.

2021. gada SPM ziņojumā bija secināts, ka parlamentā izmantotā pieeja ir attīstījusies pozitīvā virzienā¹²⁰, un tas tā ir turpinājies. Kopš iepriekšējā SPM ziņojuma ir bijuši tikai divi

¹¹⁹ Tiesas 2021. gada 21. decembra spriedums, *Euro Box Promotion un citi*, apvienotās lietas C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 un C-840/19. Plašāku informāciju sk. 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu, Valstu sadaļā par situāciju tiesiskuma jomā Rumānijā, 14. lpp.

¹²⁰ Deputātu palāta 2019. gada jūnijā grozīja savu reglamentu, lai tajā ieviestu konkrētu atsauci uz kritērijiem, kas izklāstīti Venēcijas komisijas ziņojumā par deputāta imunitātes mērķi un atcelšanu. Savā 2021. gada

gadījumi, kad DNA ir pieprasījusi atcelt imunitāti, un parlaments abus pieprasījumus ir ātri apstiprinājis¹²¹. Turklāt 2022. gada 7. novembrī Senāts grozīja savu reglamentu, lai ieviestu definētus objektīvus kritērijus, pēc kuriem lemj par pieprasījumiem atcelt parlamenta deputātu imunitāti, atbilstoši tam, kā tas jau notiek Deputātu palātā¹²². Lai nodrošinātu, ka pašreizējā pieeja tiek ievērota, svarīgi būs ievērot spēkā esošos noteikumus.

Parlamenta pārskatatbildība tā lēmumos par prokuratūras pieprasījumiem atļaut preventīvus pasākumus un par pieprasījumiem atļaut izmeklēšanu par parlamenta deputātiem ir arī bijusi svarīga joma, attiecībā uz kuru tiek veikta uzraudzība SPM ietvaros. 2021. gada SPM ziņojumā bija secināts, ka parlamentā izmantotā pieeja ir attīstījusies pozitīvi, un nesenais Senāta lēmums ieviest definētus objektīvus kritērijus, lai lemtu par pieprasījumiem atcelt deputātu imunitāti, nozīmē to, ka abām palātām ir ieviesti svarīgi pārredzamības aizsargpasākumi, kas būs pastāvīgi. Komisija turpinās sekot līdzi norisēm ziņojuma par tiesiskumu ietvaros veiktās uzraudzības kontekstā.

Situācija saistībā ar trešo kritēriju kopš 2021. gada ir attīstījusies pozitīvi. Pamatojoties uz analīzi, ieteikumus var uzskatīt par apmierinoši izpildītiem. Būs svarīgi saglabāt šo pozitīvo tendenci. Tāpat kā attiecībā uz citām dalībvalstīm ziņojumā par tiesiskumu tiek uzraudzīts veids, kā Rumānija turpina risināt atlikušās un jaunās problēmas cīņā pret augsta līmeņa korupciju un tai sniegto ieteikumu īstenošanā.

2.4. Ceturtais kritērijs: korupcijas apkarošana visos līmeņos

Kopš 2021. gada jūnija SPM ziņojuma pieņemšanas Ģenerālprokuratūra ir turpinājusi efektīvi saukt pie atbildības par korupciju un ar korupciju saistītiem nodarījumiem¹²³. Tomēr cilvēkresursu trūkums tiesu iestādēs¹²⁴ un ierobežotie tehniskie līdzekļi īpašiem izmeklēšanas paņēmieniem, kas ir pieejami Valsts ministrijai, ietekmē tās kompetencē esošās izmeklēšanas. Iekšlietu ministrijas Vispārējā korupcijas apkarošanas direkcija (DGA) turpināja veikt savu darbu, veiksmīgi sadarbojoties ar prokuratūru.

Valsts pretkorupcijas stratēģija

2017. gada ieteikums: turpināt īstenot Valsts pretkorupcijas stratēģiju, ievērojot valdības 2016. gada augustā noteiktos termiņus. Tieslietu ministram būtu jāievieš sistēma ziņošanai par Valsts pretkorupcijas stratēģijas efektīvu īstenošanu (iekļaujot statistiku par integritātes pārkāpumiem valsts pārvaldē, sīkāku informāciju par disciplinārajām procedūrām un sankcijām, informāciju par strukturālajiem pasākumiem, kas piemēroti neaizsargātās jomās).

marta ziņojumā GRECO atzīmē, ka neoficiālā prasība prokuratūras iestādēm iesniegt visu lietu, ja ir sāka kriminālvajāšana pret ministru vai bijušo ministru, kurš ir arī parlamenta deputāts, ir acīmredzot atcelta ar vēstuli. Greco RC4(2021).

¹²¹ Viens pieprasījums attiecās uz meklēšanas apstiprināšanu Deputātu palātas locekļa gadījumā, otrs attiecās uz kriminālizmeklēšanas apstiprināšanu attiecībā uz amatā esošu ministru. Abi pieprasījumi bija adresēti Deputātu palātai.

¹²² <https://www.monitoruloficial.ro/Monitorul-Oficial--PI--1074--2022.html>.

¹²³ Kopš 2021. gada SPM ziņojuma pieņemšanas uz kukuļošanu attiecās mazāks kriminālvajāšanas gadījumu skaits nekā 2020. un 2021. gadā, un galvenā uzmanība joprojām tika pievērsta apgalvojumiem par korupciju saistībā ar valsts pārvaldes amatpersonām.

¹²⁴ 2022. gada jūlijā Valsts ministrijas personāla štatu saraksts bija aizpildīts tikai par 55 %, un situācija turpināja pasliktināties.

2021. gada SPM ziņojumā bija secināts, ka kopumā ir vajadzīgs turpmāks darbs pie valsts pretkorupcijas stratēģijas, lai nodrošinātu tās efektīvu īstenošanu un pastiprinātu korupcijas novēršanu un apkarošanu neaizsargātās jomās un vietējā līmenī.

Valdība 2021. gada decembrī apstiprināja jaunu valsts pretkorupcijas stratēģiju 2021.–2025. gadam¹²⁵. Tās sagatavošanā tika izmantots iekšējs izvērtējums un ārēja revīzija, ko veica ESAO. ESAO veiktajā izvērtējumā bija atzīti ievērojamie pasākumi, ko Rumānija bija veikusi, lai stiprinātu savu pretkorupcijas un integritātes politiku, vienlaikus arī atzīmējot, ka būtiska problēma ir politiskā atbalsta trūkums svarīgu likumdošanas reformu īstenošanai¹²⁶.

Stratēģijas 2021.–2025. gadam īstenošana norit. Darbs tiek koncentrēts uz noteiktajām prioritārajām jomām, un decembrī sāksies iesaistīto iestāžu salīdzinošās izvērtēšanas process. Paredzams, ka 2023. gada pirmajā trimestrī tiks sagatavots vidusposma ziņojums par stratēģijas īstenošanu.

Tiek īstenoti centieni, lai nodrošinātu pretkorupcijas stratēģijas 2021.–2025. gadam efektīvu īstenošanu. Tiek izveidoti izvērtēšanas un ziņošanas mehānismi. Šo ieteikumu nevar uzskatīt par īstenotu. Komisija turpinās uzraudzīt stratēģijas īstenošanu ziņojuma par tiesiskumu ietvaros.

Atsavinātu līdzekļu pārvaldības valsts aģentūra

2017. gada ieteikums: nodrošināt, ka Atsavinātu līdzekļu pārvaldības valsts aģentūra ir pilnībā darbotiespējīga un efektīva tā, lai tā var sniegt pirmo gada ziņojumu ar ticamu statistikas informāciju par noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju. Aģentūrai būtu jāievieš sistēma, lai regulāri ziņotu par administratīvās kapacitātes attīstību, noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas un pārvaldības rezultātiem.

Atsavinātu līdzekļu pārvaldības valsts aģentūras (ANABI) uzdevums ir nodrošināt krimināllietās izdoto konfiskācijas rīkojumu labu izpildes līmeni, efektīvi pārvaldot atsavinātos aktīvus, kurus aģentūrai nodod prokurori un tiesneši.

2022. gads ir sestais ANABI darbības gads, un tā darbojas efektīvi, īstenojot Valsts stratēģiju līdzekļu atgūšanas sistēmas stiprināšanai laikposmam no 2021. līdz 2025. gadam. ANABI pilnvaru termiņš tika pagarināts jūlijā¹²⁷, un aģentūra strādā pie tā, lai palielinātu aktīvu izsekošanas kapacitāti gan vietējā, gan starptautiskā līmenī, uzlabotu sadarbības mehānismus un nodrošinātu jaunus rīkus finanšu lietu izmeklēšanai, ko veic policija un prokurori. Norit jaunā tiesiskā regulējuma īstenošana, arī attiecībā uz aģentūrai atvēlētajiem papildu līdzekļiem. Jaunie tiesību akti arī paredz fonda izveidi noziegumu novēršanai un cietušo aizsardzībai, uz ko atkārtoti norādījusi pilsoniskā sabiedrība. ANABI 2022. gadā konfiscēja vairāk nekā 60 miljonus EUR salīdzinājumā ar gandrīz 57 miljoniem EUR 2021. gadā. Tā pārvalda vairāk nekā 140 kustamos aktīvus par kopējo vērtību gandrīz 5,5 miljoni EUR¹²⁸.

2021. gada SPM ziņojumā ir secināts, ka šis ieteikums ir izpildīts. To var apstiprināt.

¹²⁵ Tas ir arī izklāstīts Rumānijas ANP, kura 426. atskaites punkts nosaka, ka “stājas spēkā valdības lēmums, ar ko apstiprina jaunu valsts pretkorupcijas stratēģiju”.

¹²⁶ ESAO, izvērtējums par Rumānijas pretkorupcijas stratēģiju 2016.–2020. gadam.

¹²⁷ Uz šo jautājumu attiecas arī Rumānijas ANP 422. atskaites punkts, kas nosaka, ka “stājas spēkā likums, ar ko groza Atsavinātu līdzekļu pārvaldības valsts aģentūras pilnvaras”.

¹²⁸ Skaitļi uz 2022. gada 31. oktobri, ko iesniegusi ANABI, lai sagatavotu progresa ziņojumu, un kas nosūtīti Komisijai 2022. gada novembrī.

Pamatojoties uz ceturrtā kritērija analīzi, visus ieteikumus var uzskatīt par izpildītiem. Komisija ziņojumos par tiesiskumu turpinās uzraudzīt cīņu pret korupciju visos līmeņos.

3. SECINĀJUMS

2006. gada lēmums izveidot SPM bija Rumānijas pievienošanās procesa neatņemama sastāvdaļa. Tas sniedza veidu, kā risināt atlikušās problēmas, kur joprojām bija nepieciešams turpmāks progress, lai nodrošinātu tiesu sistēmas un tiesībaizsardzības iestāžu spēju īstenot un piemērot pasākumus, kas pieņemti, lai izveidotu iekšējo tirgu un brīvības, drošības un tiesiskuma telpu¹²⁹.

Kopš tā laika SPM ir nodrošinājis sadarbības un uzraudzības satvaru, kas papildina reformu procesu, kurš izklāstīts kritērijos. Tas ievirzījās nobeiguma posmā, kad pozitīvā 2017. gada janvāra vērtējuma rezultātā tika sniegti 12 pamatieieikumi. Lai gan šo posmu paildzināja vajadzība pievērsties astoņiem 2018. gada novembra papildu ieteikumiem, pēdējā laikā Rumānija ir konsekventi strādājusi pie šo ieteikumu īstenošanas, kā atzīts 2021. gada jūnija ziņojumā. Šā ziņojuma secinājumos ir bijis iespējams atzīmēt ievērojamu progresu tiesiskajā un institucionālajā regulējumā, lai risinātu pastāvīgos SPM ieteikumus.

ES tiesiskuma vides attīstība ir radījusi jaunu kontekstu Komisijas sadarbībai ar Rumāniju. Konkrētāk, ikgadējais ziņojuma par tiesiskumu cikls tagad nodrošina pastāvīgu satvaru, kas ļauj ilgtspējīgai reformai piešķirt ilgtermiņa perspektīvu, piešķirot Rumānijai tādu pašu lomu kā citām dalībvalstīm.

Ikgadējais ziņojuma par tiesiskumu cikls arī turpmāk praksē uzraudzīt, kā norisinās daudzu saskaņoto reformu īstenošanas posms. Tādos jautājumos kā jaunais režīms pēc Tiesu iestādēs pastrādātu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas nodaļas likvidēšanas, Tiesu inspekcijas darbība, cilvēkresursi tiesu iestādēs, tiesu nolēmumu īstenošana valsts pārvaldē, gaidāmās kriminālomas tiesību aktu pārskatīšanas ietekme uz korupcijas apkarošanas efektivitāti un integritātes sistēmas attīstība un piemērošana, citstarp parlamentā, var arī turpmāk uzraudzīt šādā veidā. Tā būs daļa no tiesu sistēmas un korupcijas apkarošanas — kā ziņojumu divu galveno pīlāru — uzraudzības. Tas ir saskaņā ar Rumānijas valdības apņemšanos neatgriezeniskā veidā nostiprināt līdz šim panākto progresu tiesu iestāžu neatkarības un efektivitātes garantēšanā, kā arī panākto progresu korupcijas apkarošanā.

Rumānijas iestādes ir arī skaidri likušas saprast, ka vairāki steidzami jautājumi tiks risināti, kā nepieciešams, nākamajos mēnešos. Rumānija ir apņēmusies turpināt analizēt un maksimāli ņemt vērā Venēcijas komisijas atzinumus par tiesu likumiem un plašākā nozīmē, ja būs nepieciešamas turpmākas darbības. Tā ir arī apņēmusies pabeigt Kriminālkodeksa un Kriminālprocesa kodeksa pārskatīšanu, lai nodrošinātu saskaņotību ar nolēmumiem, ko Rumānijas Konstitucionālā tiesa ir pieņēmusi kopš 2016. gada. Abu kodeksu pārskatīšanas pabeigšana ir arī daļa no saistībām, ko Rumānija uzņēmusies savā atvērēlošanas un noturības plānā, kurš jāpieņem līdz 2022. gada beigām, un Komisija cieši novērtēs pārskatītos kodeksus saskaņā ar konkrētajām procedūrām, kas paredzētas šajā saistībā. Viens no tūlītēji risināmiem steidzamiem jautājumiem būs jaunā Tiesnešu augstākās padomes sastāva spēja sniegt ieguldījumu reformas virzīšanā, un Rumānijas valdība pāuda pārliecību par padomes spēju piešķirt jaunu stimulu pārrēdzamībai un pārskatatbildībai.

¹²⁹ Komisijas 2006. gada 13. decembra lēmums (C(2006) 6569).

Rumānija jau ir izrādījusi savu ciešo apņemšanos strādāt atbilstīgi ziņojuma par tiesiskumu ciklam un šajā saistībā turpina konstruktīvi sadarboties. Vienlaikus Rumānijas atveseļošanas un noturības plāns ir arī ļāvis noteikt konkrētus progresu atskaides punktus.

Komisija ir pārliecināta, ka tagad kad tiek sperti galvenie nobeiguma soļi, sadarbību un tiesu iestāžu sistēmas un pretkorupcijas politikas uzraudzību Rumānijā var virzīt uz priekšu atbilstīgi ziņojumam par tiesiskumu un citām iedibinātām tiesiskuma rīkkopas daļām, kas attiecināmas uz visām dalībvalstīm. Ieteikumi atbilstīgi ziņojumam par tiesiskumu šajā saistībā jau pastāv tāpat kā programmas Tehniskā atbalsta instrumenta ietvaros, lai atbalstītu reformas procesu.

Komisija uzskata, ka ar Rumānijas progresu SPM ietvaros ir pietiekami izpildītas Rumānijas apņemšanās, ko tā uzņēmas laikā, kad tā iestājās ES.

Ir svarīgi, lai Rumānija turpinātu konsekventi strādāt, lai atlikušās šajā ziņojumā noteiktās saistības pārvērstu konkrētos tiesību aktos un lai turpinātu īstenošanu ikgadējā ziņojuma par tiesiskumu cikla ietvaros un ar citu ES tiesiskuma rīkkopas daļu atbalstu.

Komisija pienācīgi ņems vērā Padomes, kā arī Eiropas Parlamenta apsvērumus¹³⁰, pirms tā pieņems galīgo lēmumu par Rumāniju saskaņā ar SPM lēmumu.

¹³⁰ SPM izbeigšana attiecībā uz Rumāniju izpaudīsies kā Komisijas lēmums, ar kuru atceļ Komisijas 2006. gada 13. decembra Lēmumu 2006/928/EK, ar ko izveido mehānismu, lai nodrošinātu sadarbību un pārliecinātos par Rumānijā sasniegto, novēršot noteiktus trūkumus tādās jomās kā tiesu sistēmas reforma un cīņa pret korupciju (C(2006) 6569).

Pielikumā: kritēriji atbilstīgi SPM lēmumam

Kritēriji, kuri jāizpilda Rumānijai atbilstīgi Komisijas 2006. gada 13. decembra lēmumam, ar ko izveido mehānismu, lai nodrošinātu sadarbību un pārliecinātos par Rumānijā sasniegto, novēršot noteiktus trūkumus tādās jomās kā tiesu sistēmas reforma un cīņa pret korupciju:

1. kritērijs: jānodrošina pārredzamāks un efektīvāks tiesas process, īpaši, palielinot Tiesnešu augstākās padomes resursus un paaugstinot tās pārskatatbildību. Jāziņo par jaunā Civilprocesa kodeksa un Kriminālprocesa kodeksa ietekmi, un tā jāuzrauga.

2. kritērijs: kā paredzēts, jāizveido integritātes aģentūra, kuras pienākums ir pārbaudīt īpašumus, amatu nesavienojamību un iespējamus interešu konfliktus, un pieņemt saistošus lēmumus, uz kuru pamata var piemērot preventīvas sankcijas.

3. kritērijs: pamatojoties uz gūtajiem panākumiem, jāturpina profesionālas, objektīvas izmeklēšanas apsūdzībās par augsta līmeņa korupciju.

4. kritērijs: jāveic turpmāki pasākumi, lai novērstu un apkarotu korupciju, īpaši vietējās pašvaldībās.